

#2 23

FOLKEHØGSKOLEN

VIKINGLIV:
LEVENDE HISTORIE

side 12

OSMAN FARAH:
HVERDAGSRASISME

side 22

JON KROGNES:
NOU-INNSPILL

side 38

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:
Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og Espen Bråten

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **U Oslo (uoslo.no)**
Forsidefoto: **Stig Gunnar Myren**
Trykksansvarlig: **Medievekst**
Papir: 200/90g Silk

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
angelina@folkehøgskole.no
tlf: 959 60 115

Leder:
Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehøgskole.no
tlf: 971 76 112

Nestleder:
Kristin Smith
Ringerike folkehøgskole

Styremedlem:
Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:
Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:
Line Tirslaug
Trøndertun folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehøgskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf: 913 52 372

INNHold

03	<i>Leder, Øyvind Krabberød</i>
04	<i>Portrettet – Steffen Handal – utdanningsforbundet</i>
07	<i>Foto: Mer enn ord</i>
08	<i>Pedagogisk inspirasjon – reformpedagogikk</i>
12	<i>Pedagogisk hverdag: Vikingliv – Fjordane</i>
15	<i>Spalte – På hjertet</i>
15	<i>Spalte – Min sang</i>
16	<i>Ringsaker – Alle skal med</i>
18	<i>Kamp for seniorskolene</i>
20	<i>Innspill – Haldis Brubæk</i>
21	<i>Pilotprosjekt – Folkehøgskolen og rus</i>
22	<i>Osman Farah – Hverdagsrasisme</i>
24	<i>Innspill markedsføring</i>
25	<i>Svar innspill markedsføring</i>
26	<i>Blikk fra kaikanten</i>
26	<i>Spalte – Benedictes metode</i>

27	<i>Kalender</i>
28	<i>Kunst – Ahmed Umar</i>
30	<i>Dorte Birch om kommunikasjon</i>
32	<i>Kokkens</i>
34	<i>Arild Mikkelsen om folkelig opplysning</i>
37	<i>Bøker – En sten for Eva</i>
38	<i>Jon Krognes – innspill NOU</i>
41	<i>Minneord</i>
42	<i>Arbeidslivet – generalsekretæren</i>
43	<i>Lederen: Einar Opsvik</i>
44	<i>Folkehøgskoleforbundet</i>
47	<i>Nytt fra Informasjonskontoret</i>
48	<i>Pedagogisk utvikling</i>
49	<i>Internasjonalt utvalg</i>
49	<i>Fra Folkehøgskolerådet</i>
52	<i>Baksiden: Tekst/diktstafetten</i>

LEDER: VI GIR OSS IKKE!

Vi står midt i en svært utfordrende situasjon for norsk folkehøgskole. Ved første opptelling 1. mars var tilbakegangen hele 19,6 prosent i antall ja-svar ved skolene, 16 prosent for frilynte skoler. Dette er krevende, og det er ikke umiddelbart åpenbare svar på hvorfor, men det er klart at vi i kjølevannet av en pandemi på over to år, krig i Europa, energikrise, renteøkninger og eksplosiv prisvekst – dyrtid som noe kaller det, møter utfordringer. Samfunnet står i en veldig usikker og vanskelig situasjon. Dette får tydelige konsekvenser også for folkehøgskolene.

Analyserer vi tallene er det store variasjoner. 19 skoler går fram, mens syv skoler har marginal tilbakegang 0 til minus 5 prosent. Flere skoler går tilbake mer en 60 prosent mens noen opplever sterk framgang – helt opp til 97 prosent.

Det er stor grad av bekymring ved mange skoler, og flere jobber med å gjennomføre nedbemanninger. Dette er kompliserte prosesser som krever stor grad av visdom, åpenhet og samtaler. Det er viktig å ikke få panikk, men søke løsninger – være løsningsorientert.

Det har vært en jevn og økende rekruttering til folkehøgskolen siden tidlig 2000-tallet. På nittitallet var det en svikt i søkningen, den gangen ble skolene hjulpet av to buffere – kortkurs og asyl-søkere. I dag er folkehøgskolelandskapet mer sårbart, kortkursene er nesten utradert og i tillegg har det kommet til flere nye skoler – og alle skal dele på søkermassen.

Vi tror at det kommer bedre tider, og informasjonskontoret jobber intenst og dyktig for å rekruttere elever fram til skolestart.

Kommunikasjonsmessig tror vi det blir viktig framover å vide ut horisonten. Folkehøgskole gir betydelig mer enn opplevelser, det beste året og venner for livet. Her må vi hjelpe hverandre –

sentralt og ved skolene i å gi et språk til hva et folkehøgskoleår virkelig gir – på dypet.

Det er folkehøgskolens utfordring å være pågående i møte med dagens utfordringer og finne et språk for vår tid. Det å gjøre noe som har betydning for andre og å myndiggjøre ungdom til å delta i samfunnet i demokratiet, må være folkehøgskolens aller viktigste rolle.

Den danske forfatteren og teologen Hal Koch skrev i den ikoniske boken *Hvad er demokrati?*, følgende: «Demokratiet kan aldri sikres – nettopp fordi det ikke er et system, der skal gjennomføres, men en livsform, som skal tilegnes. Det dreier seg om sinnelag, som ikke erhverves en gang for alle, men som skal bringes hvert nytt slektsledd. Derfor er det folkelige opplysnings- og oppdragelsesarbeidet nerven i demokratiet.»

Det er her folkehøgskolen må være nå og i framtiden! Det skjer en enormt rask utvikling i samfunnet, og endringstempoet ser ut til å eskalere. En robotisering og en større grad av fremmedgjøring ser ut til å være en del av bakteppet. Scenariet er et samfunn med mulighet for overvåkning og kontroll. Her trengs det etiske kompass og aktiv refleksjon. Folkehøgskolen kan og bør være en viktig arena for samtale rundt disse spørsmålene og for etisk debatt. Dannelsingsoppdraget er fortsatt det viktigste.

Vi har en misjon og vi gir oss ikke. Folkehøgskolen er og skal være relevant i framtida. Det går i bølger. Den krevende situasjonen vi står i nå skal vi kjempe oss gjennom.

Lykke til!

Øyvind Krabberød

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder. Bladet skal sette dagsorden, spille og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt. Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen. Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

STEFFEN HANDAL

”HANDAL VIL ANBEFALE ALLE UNGDOMMER

ET ÅR PÅ FOLKEHØGSKOLE

STEFFEN HANDAL

LEDEREN I UTDANNINGSFORBUNDET ANGRER PÅ AT HAN IKKE GIKK FOLKEHØGSKOLE

– Jeg gikk dessverre ikke på folkehøgskole selv. Det skulle ønske at jeg hadde gjort, sier Steffen Handal, leder for Utdanningsforbundet.

Av Julie Byberg Bø

Utdanningsforbundet er Norges største fagforening for lærere i skole og barnehage med over 190.000 medlemmer. I 2022 ledet Handal en mangeukers streik grunnet lærernes lønnsnivå.

Både kona og Handals to døtre har tidligere gått på folkehøgskole. De opplevde folkehøgskolene som et sted der de kunne dyrke interesser, bli utfordret i trygge rammer og møte mennesker de knyttet sterke bånd til.

– Jeg er misunnelig på dem. Folkehøgskolenes slagord er; ett år kan forandre mye. Det kan de skrive under på, sier Handal.

STORT UTBYTTE

Ungdom får stort utbytte av et år på folkehøgskole, ifølge Handal.

– De får mulighet til å dyrke interesser og relasjoner med folk de ellers ikke hadde truffet. Skoleslaget handler også mye om modning. For mange er det første gang de trer ut av familiesituasjonen og inn i en ny mer selvstendig tilværelse. På folkehøgskole får de mulighet til å lære om seg selv i trygge rammer, sier han.

Ungdom FÅR STORT UTBYTTE AV ET ÅR PÅ folkehøgskole

Handal tror ungdom i dag er mer knyttet til foreldre og familie enn tidligere.

– Det blir spekulasjoner fra min side, men kanskje de opplever det vanskeligere å tre inn i voksenlivet nå enn før. Da jeg var ung trakk jeg mer mot venner enn familie, mens mine barn er veldig opptatt av familie i tillegg til vennene sine, sier han.

Handal tror mange ungdommer vil ha godt av en pause fra prestasjon og karakterpress.

– Men for andre er ikke det så viktig. Her er det store forskjeller. Han peker på at i dagens samfunn har skolekarakterer større betydning enn tidligere.

– Elevene opplever karakterene som viktige for fremtiden sin og da oppstår et press. Mange elever har godt av en pause, sier Handal.

STOR FORSKJELL FØR OG ETTER FOLKEHØGSKOLE

Handal vil anbefale alle ungdommer et år på folkehøgskole. Han merket stor forskjell på døtrene før og etter de dro hjemmefra.

– Begge modnet og ble mer selvstendige i løpet av folkehøgskoleåret.

Hans eldste datter gikk på Nansenskolen. Hun fant relasjoner som vil vare lenge og som gjorde henne trygg i tilværelsen.

Hans yngste datter fikk nye interesser. Hun gikk ekstremsportlinje på Møre folkehøgskule. Der fikk hun mer selvtilitt på ski og fjellaktiviteter.

– Folkehøgskole er også en mulighet til å møte likesinnede på en annen måte enn i resten av skoleløpet, sier han.

Handal skulle ønske at et år på folkehøgskole hadde vært billigere.

– Grunnet den økonomiske usikkerheten i samfunnet, tar kanskje færre seg råd til folkehøgskole nå enn tidligere. Det er mulig at mange som hadde hatt godt av et år på folkehøgskole, ikke får det til grunnet prisen, sier Handal.

FRIHET

Handal forbinder folkehøgskole med friår og frihet.

– Folkehøgskolene handler ikke om vurdering, som er en kontrast til mye annen skole. Det handler om å dyrke interesser og tre inn i voksenlivet på en trygg måte, sier han.

Handal peker på at det obligatoriske skoleløpet ofte er preget av faste rammer med faste timeplaner og fagstrukturer.

– Skoleregimet preger elevene i stor grad, kanskje i litt for stor grad etter min mening. Jeg hadde nok foretrukket at de andre skoletilbudene var litt friere, men vi har et annet samfunnsmandat enn folkehøgskolene, sier Handal.

Han påpeker at den tradisjonelle skolen, fra første til tiende klasse, også er obligatorisk på en annen måte enn folkehøgskolene.

– Vi har andre spilleregler og må dermed være litt strengere.

Den obligatoriske utdanningen i Norge er gratis, som skiller den fra folkehøgskolene, avslutter Handal.

Mer enn ord

Foto: Kjersti Hidle

Man kan ikke annet enn å være tålmodig, kanskje kommer det et vindpust en gang som tar deg til baksiden – til en verden uten ferdigtygde formuleringer

Peder Pedersen

Pionerer

Anna Rogstad, Nasjonalbiblioteket (NB).

Anna Sethne, NB.

Nils Christie, Scanpix.

Mosse Jørgensen, Arbeiderbevegelsens fotoarkiv.

REFORMPEDAGOGIKK:

FIRE PIONERER: ANNA ROGSTAD, ANNA SETHNE, MOSSE JØRGENSEN OG NILS CHRISTIE

KRITIKK – FRAVÆRENDE ELLER TIL STEDE?

Det jeg har sett for meg å skru sammen ved hjelp av denne teksten, må kunne kalles en slags personlig reiseskildring gjennom ulike deler av dette landets utdanningssystem. Jeg begynte på folkeskolen i 1955 og forlot den i 1962. Min første karakterbok fikk jeg allerede som åtteåring. Det er det nesten ingen som tror når jeg forteller det. Prinsipiell kritikk av karakterer som system hørte jeg bortimot aldri gjennom mine tolv skoleår. Jeg var heldig som trivdes på folkeskolen, men viktigere enn det var at jeg ble glad i å spille fotball. Løkka lå rett utenfor der vi bodde. Jeg har fremdeles bildet av laget vårt da Fossum vant lilleputt-turneringen på Årvoll i Oslo. Laget vårt hadde to reserver som omtrent aldri fikk spille. Deres sjanse til spilletid dukket bare opp når noen på laget var syke eller måtte stå over et par kamper på grunn av skade. Kritiske røster til systemet med to barn fast på reservebenken i kamp etter kamp var også fraværende. Sånn var det bare.

Mer enn hundre år før dette, ble Anna Rogstad (1854 – 1938), født på Odnes ved Randsfjorden. Hun bodde der til hun var ti år. Ingen formell skolegang og ingen karakterer. De skulle komme først da familien flyttet til Trondheim i 1865 og hun begynte i en jenteklasse ved *Trond-*

hjem's borgerlige realskole. At jeg en dag skulle komme på ideen om å skrive en bok om Rogstad som person, kvinnesaksforkjemper, organisasjonsleder, skoleleder og sakprosaforfatter, har befunnet seg svært langt utenfor min forestillingsevne det meste av mitt liv. Et kjennetegn ved henne som fascinerer meg, er motet til å være kritisk mot det etablerte. Hun hadde evne til å tåle kraftig motbør uten å la seg kue. Hun kritiserte kvaliteten i jentenes lærerutdanning så tidlig som i 1878 i et lærerblad. Ingen lesere kommenterte teksten hennes. Etter hvert ble det nærmest umulig å forholde seg likegyldig de talene hun framførte, eller de innleggene hun skrev.

NOEN TILSYNELATENDE TILFELDIGE FORBINDELSESLINJER

Jeg ser noen underlige sammenhenger som har ført til at jeg har gitt meg i kast med den krevende oppgaven det er å skape et bilde av hvem Anna Rogstad var og hva hun sto for. En tidlig forbindelseslinje er at jeg har en tolv år eldre søster som leste for meg og sang sanger sammen med meg. Sangforfatteren var Margrethe Munthe (1860 – 1931), og hennes presise og rytmiske tekster tonesatt til friske melodier gjorde inntrykk på meg som barn. Selv om jeg senere i livet i rollen

som foreleser og forsker med pedagogikk som fagområde, brukte mest tid på å forstå og formidle ungdomstid som tema og ungdomskulturenes mangesidige krumspring, klarte Margrethe Munthe likevel å snike seg inn på dagsordenen blant de faglige interesseområdene mine da jeg nærmet meg seksti. Arbeidet endte med en bok og en plateutgivelse i 2010.

Stedet Munthe arbeidet de siste to tiårene før hun gikk av med pensjon i 1920, var Bolteløkka skole, i nabolaget til Bislett stadion. Foruten å være norsklærer, musikk lærer og tegnelærer, skrev hun også eventyrkomedier med sanger til. Anna Rogstad, som vi kommer nærmere tilbake til senere i teksten, inviterte Munthe til å holde et foredrag i lærerinneforeningen i 1901, basert på hennes inntrykk etter en lengre studiereise til England og Skottland for å studere tegneundervisningen der.

En person hvis barn sognet til akkurat denne skolen, var Anna Sethne (1872 – 1961). Alle hennes fire barn opplevde Munthe på nært hold og lærte seg hennes sanger. Da Sethne i 1912 og framover ble redaktør for lærerinnelagets organ *Lærerindernes Blad*, senere *Vår skole*, beskrev hun Munthe som en som «gjenopplivet barnesangen i skolen.» Mange av datidens skolesanger var ganske så alvorstunge og

nasjonsoppbyggende i sitt innhold. Sange- ne til Munthe handlet om barns virkelig- het, både i skolehverdagen og på fritiden, deres glede ved å gå på ski og ake, deres oppmerksomhet på hvordan naturen skif- ter etter årstidene. Mange sanger handlet også om arbeidsliv og om barns forhold til husdyr. En ekstra gevinst som Sethne så at Munthe hadde medvirket til, var at melo- diene var lette å synge og valgt med omhu for å passe til tekstene. De enkle pianoar- rangementene som ble skrevet ut førte til at svært mange barn lærte å spille på dette instrumentet.

Anna Sethne - en upåaktede berømt het Selv om jeg på midten av 1970-tallet hadde mange år bak meg som pedago- gikkstudent, ble aldri Anna Sethnes store innsats for å reformere skolen i betydelig mer barnevennlig retning, tematisert i forelesningsrommene. Riktignok var jeg med på et dagsseminar i lokalene som rommet Sagene lærerskole, men at dette var samme skolen som Anna Sethne gjen- nom sine radikale skoleforsøk gjorde ver- densberømt på 1920- og 30-tallet, ante jeg ingenting om. Skoleinteresserte fra store deler av kloden valfartet denne sko- len for å få impulser til hvordan barnas egne interesser kunne bli en drivkraft i det pedagogiske arbeidet.

Etter hvert som jeg fikk økende innsikt i hva Sethne sto for, skrev jeg en artikkel om betydningen av et fag hun gikk i spis- sen for og som da het *hjemstedslære*, senere mer kjent som heimstadvære. Fagets kjer- ne handlet om verdien av at barna lærte sitt eget nærmiljø å kjenne, både naturen, næringslivet, de geografiske forholdene og de nærliggende kulturinstitusjonene. For en skole som Sagene var det ikke langt til Akerselva, fabrikkene, kirkene, politi- og brannstasjonene, bibliotekene og parkene.

Nede i sentrum var det mye å lære om hvordan aviser og ukeblader ble til, hvilke bøker på Deichmann som kunne gi faglig støtte til et prosjektarbeid som klassen holdt på med. For en tredje klasse som ble opptatt av inuittenes dagligliv, deres klær, kajakkene, igloene de bygde og fangstred- skapene de brukte, ble det naturlig å opp- søke Historisk museum for å sette seg inn i inuitutstillingen de hadde der. Et av resultatene, tro det eller ei, var at denne klassen klarte å bygge en kajak i formin- sket format, basert på Fridtjof Nansens tegninger fra 1890-tallet.

Denne måten å tilegne seg kunnskaper på, gjennom å oppleve noe og utføre noe sammen, er kjernen i *reformpedagogikken*, eller til den visjonen som Sethne likte å omtale som *Nyskolen*. Slike tanker var jeg så heldig å komme i kontakt med høsten 1967, året jeg hanglet meg gjennom til en middelmådig examen artium. Mine tre år på gymnaset mellom 1964 og 1967 var i liten grad preget av et kritisk syn på læ- ringsmåter og elevenes manglende demo- kratiske medvirkning. Sånn er en skole, et sosialt faktum som vanskelig lar seg endre. Bøkene til skolelederen A. S. Neill om Summerhill-skolen derimot, åpnet øynene mine for at en annen slags skole kunne være mulig, en skole med en helt annen og en mer vital relasjon mellom elever og lærere.

EN GRUYENDE OG OPPRØRSK SKOLEKRITIKK

En bok jeg ikke kjente til da, men har opptatt meg senere, var Carl Hambros bok på Pax forlag fra 1966 med den pro- voserende tittelen *Er gymnasiaster menne- sker?* Blant bidragsyterne var filosofen Arne Næss og forfatteren Finn Carling. På slutten av boka kan en lese et tillegg skrevet av tre ungdommer som drømte om

et helt annet slags gymnasi, der lærere og elever samarbeidet og demokrati og med- virkning var sentrale verdier. To av skribentene hadde sluttet på gymnaset på grunn av mistrivsel. Den tredje var frem- deles ungdomsskoleelev og hadde drøm- mer om å gå på et levende og livsnært gymnasi. Drømmen ble realisert allerede året etter, Forsøksgymnaset i Oslo var et faktum. Mosse Jørgensen (1921 – 2009) ble dens første leder, demokratisk valgt på et allmannamøte av lærere og elever. I 1966 hadde hun arbeidet ved et tradis- jonelt gymnasi, men hadde på et studie- besøk i Danmark blitt inspirert av det pedagogiske arbeidet som ble drevet på Bagsværd Lilleskole utenfor København. Denne entusiasmen tok hun med seg de to årene hun ledet Forsøksgymnaset. Pi- larene som skolen sto på var disse tre: 1) Direkte demokrati, 2) Stor vekt på prak- tisk og skapende virksomhet og 3) Forsøk med varierte undervisningsmetoder.

Selv om jeg hadde venner som ble elever ved Forsøksgymnaset og siden ble med i en gruppe som tok initiativ til et tilsvaren- de gymnasi i Asker, fikk jeg ikke mulighe- ten til å se hvordan hverdagslivet på en slik skole kunne være. Et inspirerende indirekte inntrykk fikk jeg likevel ved å lese Mosse Jørgensens bøker om skolen og følge hennes arbeid med de reformpeda- gogisk inspirerte organisasjonene *Lære for Livet* og *Forum Ny skole*.

EN ANNERLEDES UNIVERSITETSPEDAGOGIKK

Som fersk psykologistudent møtte jeg den rådende universitetspedagogikken bygget på forelesninger i store forelesningssaler, men med liten grad av dialog med studen- tene. Jeg forlot derfor psykologifaget for å finne et alternativ. Det førte meg til grun- nfagsstudiet i kriminologi, der Nils Chris-

tie (1928 – 2015) var professor. Vi var kun ni studenter, og nærheten til foreleserne bidro nok til at dette ble en svært aktiv studentgruppe. Et særtrekk ved dette studiet var besøkene vi hadde til ulike institusjoner, til Botsfengslet i Oslo, Stat- ens klinikk for narkomane og Opstad tvangsarbeiderleir for alkoholikere. Dette var samfunnsvitenskap i beste forstand. Som studenter lyttet vi til, og deltok i, de kritiske diskusjonene om tvang, fengsels- vesen og forholdet mellom behandling og straff. Studentmedvirkningen som var en selvfølgelighet for universitetslærerne, førte til studentene arrangerte et fagkritisk seminar, der blant annet Jens Bjørneboe var en av innleiderne. Studentene fikk også mulighet til å delta på kriminologikon- gressen som ble holdt i Madrid i 1970 i regi av UNESCO.

Jeg fikk siden vite at Christie hadde vært en framtrædende støttespiller til Forsøks- gymnaset. I 1971 ga han ut den skolekri- tiske boka *Hvis skolen ikke fantes*. Han betraktet ungdomsskolen i stor grad som en oppbevaringsinstitusjon med få me- ningsfulle oppgaver, preget av stivbeint skolebyråkrati og lite rom for å utforme en pedagogikk med større innflytelse for både lærerne selv og de unge.

Mosse Jørgensen kalte Forsøksgymnaset en opprørsskole. Det fikk meg til å ta mitt hovedfag i pedagogikk ved det i stor grad studentstyrte og «opprørske» *Det sosialpe- dagogiske studiealternativ*, opprettet i 1974. Som i kriminologien ble studentene her inspirert til å bidra til forskning om den norske virkeligheten, både i institusjoner, skoleverk og fritidsmiljøer.

FORBINDELSESLINJENE MELLOM ROGSTAD, SETHNE, JØRGENSEN OG CHRISTIE

Forbindelsen mellom Anna Rogstad og

Anna Sethne er åpenbar og historisk sterk. Begge arbeidet i lenge i folkeskolen etter at den ble etablert i 1889. Begge var sterkt kritiske til kvinnes manglende tilgang på lederstillinger i skolen. Rogstad gikk i spissen for å bryte med Norsk lærerlag på landsmøtet i 1911, da et fler- tall av delegatene vedtok at lærerinnen- andel i styret skulle reduseres. Rogstad ble som følge av dette famøse vedtaket, den første lederen for *Norges lærerindeforbund* fra 1912 til 1919. Da overtok Sethne ledelsen helt fram til hun gikk av med pensjon i 1938. Det er vanskelig å finne noen andre organisasjoner i norsk skole- vesen med så sterk og prinsippfast ledelse som disse to sørget for å opprettholde gjennom mer enn et kvart århundre. Noe jeg ikke kan bruke så mye plass til i denne korte artikkelen, er Rogstads politiske merittliste. Den kommer her. I 1911 fikk hun fire uker på Stortinget som landets første kvinnelige stortingsrepresentant. Partiet hun var medlem av, *Frisinnede Venstre*, var hun en av stifterne av året før dette. Fordi stortingsmannen hun var vara for, Jens Bratlie, ble statsminister i februar 1912, fylte hun hans plass resten av dette året.

Rogstads første dag som stortingsrepre- sentant den 17. mars 1911 fikk stor inter- nasjonal oppmerksomhet, med bilde på forsiden av flere europeiske og amerikan- ske aviser. Rogstad var et seiglivet *politisk dyr*, som det kalles. Hun satt i Kristiania skolestyre i 22 år og tre år som fast repre- sentant i Kristiania bystyre. Hennes stør- ste bedrift var nok likevel at hun var en av drivkreftene bak jentenes muligheter til å ta en praktisk ungdomsutdanning etter avlagt folkeskoleeksamen i hovedstaden. Den første klassen med 14-åringer startet opp under hennes ledelse i 1900. Da hun

sluttet i 1923, hadde framhaldsskolen for jenter som hun var bestyrer for, vokst til å bli byens klart største målt i antall elever.

Jørgensen og Christie representerer to ulike nivåer av utdanningspyramiden, men har flere likhetstrekk, blant annet kritik- ken av ungdommens passivisering i den tradisjonelle skolen. Bøkene de skrev for mer enn femti år siden, gjør fremdeles inntrykk med sin friskhet og nytenkning. Jørgensen og Sethne har på sin side mye til felles når det gjelder å ønske en radikal fornyelse av skolen, der verdien av å *gjøre* noe, både når det gjelder det teoretiske, det praktiske og det kreative, blir oppvur- dert. Det er ikke tilfeldig at organisasjo- nen som Jørgensen ledet, *Forum Ny skole*, minner om Sethnes visjoner *Nyskolen*, hennes reformpedagogiske drømmeskole.

Felles for alle fire var deres opptatthet av ungdom. Som kriminolog og sosiolog var Christie kritisk til hvordan ungdom ble marginalisert, og hvordan vårt strafferetts- system behandlet dem. Rogstad gikk i spissen for et helt nytt skoleslag som sik- ret jenter og unge kvinner en praktisk utdanning. Sethne støttet også denne utdanningsmuligheten, og Jørgensen ar- beidet direkte med ungdom i sitt pedago- giske virke. I en linje av nytenkning som begynte med Rogstad opprør mot manns- dominansen, representerer alle en seighet og et mot til å gå ut i det offentlige rom, la sin stemme høres der og være beredt til å møte den motbøren som nødvendigvis kommer. Det kan i høy grad kunne kalles *Civil Courage*.

Av Willy Aagre, professor emeritus - Institutt for pedagogikk, USN

Referanser

Christie, Nils (1971). *Hvis skolen ikke fantes*. Universitetsforlaget.
Hambro, Cato (red.) (1966). *Er gymnasiaster mennesker?* Pax forlag.
Jørgensen, Mosse (1971). *Fra skoleopprør til opprørsskole: historien om Forsøksgymnaset i Oslo og en håndbok i skoledemokrati*. Pax forlag.
Aagre, Willy (2010). *Hurra for deg, Margrethe Munthe: sanger, liv og samtid*. Høyskoleforlaget.
Aagre, Willy (2010). *Aagrekanalen synger Margrethe Munthe*. Normann Records.
Aagre, Willy (2016). *Folkeopplyseren: Anna Sethne og den norske reformpedagogikken*. Fagbokforlaget.
Aagre, Willy (2018). Lærerinnen- gylne triangel: Anna Rogstad, Anna Sethne og Helga Eng. I *St.Hallvard* 2/2018.
Aagre, Willy og Schaanning, Espen (red.) (2022). *Skolens mening: femti år etter Nils Christies «Hvis skolen ikke fantes»*. Universitetsforlaget.

LEVANDE HISTORIE

VIKINGLIV, FJORDANE FOLKEHØGSKULE

Ein måtte passere Vestkapp, Stad, som viking. Det er eit havstykke som krev noko av deg: ferdigheiter, kunnskap, samarbeid – og litt mot – særleg om vinden snur. Slik er vikingane og folkehøgskule-eleven i slekt. Det er mange som er på si første lengre reise frå heimen. Mykje nytt ein skal leve seg gjennom.

Vikinglivlinja starta som ei «Levande Historie»-linje. Eit tilsvar på at Nordfjordeid satsa på Vikingtida. Midt i eit landskap med fleire gravhaugar og fjordar finn vi Sagastad, med ei gjenskaping av Kong Audbjørn sitt 30 meter lange vikingskip, det brende Myklebustskipet. Men vi har også tenkt og endra oss undervegs. Vikingen brukte mykje av tida si ute med praktiske gjeremål, det ein i dag kjenner som friluftsliv. Eller berre ein vanleg dag i skogen, som vikingen ville sagt. Men først, kva er «Levande Historie»? Det er ikkje rollespel eller LIVING.

KVEN VAR VIKINGANE?

Ein er ikkje ein annan «karakter» enn den ein er til vanleg. Ein er seg sjølv, og det er nok. Miljøet som driv med levande historie i Noreg er eit av dei mest inkluderande og givande grupper med folk ein kan møte. Elevane får ein god start på noko dei kan ha med seg resten av livet. Levande Historie er å skaffe seg meir og djupare kunnskap om alt av praktisk i vikinglivet: handverk, skinnarbeid, bein og horn, tre, matauk, lagring og tillaging, ro, fiske, vedhogst, lage seg ly, tenne fleire typar bål, historia og samfunnet, trua. I tillegg til leikane, skaldkunsten, musikk, reisene, glima og blankvåpen. Ja, det er variert, bygger på kvarandre og vert fletta i kvarandre. Ein lever ut dette saman med andre som koplar seg på dette livet i periodar, og er moderne folk resten av tida. Kven var vikingane? Kva har vi gjort dei til? Kvifor har vikingen fått den posisjonen han har i dag? Er viking

noko dei ville kalla seg sjølve? Slike spørsmål må elevane stille seg – og svaret veks fram over tid. Innsikt og utsikt. Linja er såpass mangslungen at ein kan velje å sjå ting frå ulike sider. Derfor er det ingen fasit på kven som er elevane våre. Det kan vere eleven som kler seg opp som viking og får oppleve vikingmarknadar saman med andre som driv med levande historie. Hen, han og ho som søker leiken, læra om gamle handverk, samhaldet og dei gode samtالene, langt frå vår moderne verd.

VI PRØVAR Å DYKKE DJUPT

Det kan vere historie-nerden som lar sin indre arkeolog prøve ut korleis eit krevjande liv og naturen forma folket som budde på vestlandet. Kongerekka – den er jo ganske underhaldande, den med! Eller filosof-eleven som ser verdien i histori-

STIG GUNNAR MYREN (54)
Almenlærer frå Hustadvika. Han har m.a. musikk, historie og forming i fagkretsen. Har tidligere jobbet på Voss folkehøgskule med Kreativ Data. Han har jobba mykje med politikk, kultur, festivaler og media. Eit ønske er å bruke meir tid på å skrive fagbøker.

ane om gudane, menneske og samfunnet.

Eller kanskje dei som har fokus på det praktiske friluftsliv. Eller som likar adrenalinet blankvåpen-treninga gjer. Oftast er det ein god kombinasjon!

Vi må innrømme at vi ikkje rekk alt vi kunne ha lyst til. Det må bli nokre smakebitar – og nokre snarvegar tar vi.

Vi prøvar å dykke djupt i mykje, men ikkje i alt. Men det er stas når mange elevar vel å ta eit år til på linja. Det er meir å lære, alltid. Komme nærare slik vikingane levde og forma si verd. Slik forstår ein også betre seg sjølv. At vi lever eit liv i komfort, tryggleik og luksus samanlikna med mange andre, sjølv i dag.

KVA GJER DENNE LINJA TIL GOD FOLKEHØGSKULE?

Alle gode omvegar går gjennom Grundtvig. Sjøl med etikk og religionshistorie frå høgskule måtte eg lese meg opp igjen på Grundtvig for sju år sidan, då linja vart starta opp. Grundtvig såg folket sitt som stod med lua i handa når det kom til det folkelege og sin eigen kultur. Eliten hadde lenge dyrka tysk, fransk, engelsk, italiensk og tyrkisk – kultur; alt anna enn sitt eige, som vart oppfatta som for smått til at en ville vise det fram.

Så vart vikingen henta fram att, og historia vår vart vår eiga igjen. Andre land kom til oss for å bli inspirert. Nokre tok ting heilt ut av proporsjon og samheng. Vikingen vart vridd til å vere nasjonalist. Grundtvig si interesse for historia vart vrenget av dei som okkuperte landet. Å jobbe mot slike krefter er god folkehøgskule.

Vi må framleis jobbe for å fjerne oss frå kvasi-vitenskap og avdekke ideologiar vikingen ville vore framand for. Vi må forstå kva som skaper ein «drengur», den gode personen og venen ein vil ha med seg i livet, og som aksepterer deg som den du er.

Folkehøgskule skal få folk til å sjå seg sjølv i andre folk. Moralsk, filosofisk og empatisk. Og folkehøgskule er praktisk, litt leikande, variert og kunnskapsrik. Vi er veldig glade for at vi kan vere nettopp det!

KVA ER VIKTIG FOR OSS Å FORMIDLE?

Likeverd og likestilling. Respekt. Og at det er mykje omsorg i å le saman. Då er det lettere å snakke saman om dei tinga som er viktige.

I norrøn tid. kunne ein mann ha med seg gryter. I kvinnegraver har ein funne våpen, og kvinner blir funne blant krigarane i gravene i England. Vi hadde fleire dronningar og dronningmødrer med makt. I kraft av den dei var som person. Kvinner dreiv handel og produserte dyre varer. Seglet er så godt som halve verdien på eit vikingskip. Guden Tor lot seg kle opp som brud, og Loke er mor til følet Sleipner. Ein hadde da som nå frilynte og pietistiske krefter i samfunnet. Ein lærer av vikingane sitt liv. Historia lar oss sjå at menneske til alle tider, kulturar og lag av samfunnet har måtte jobbe med dei same spørsmåla. Kven er eg? Kven er vi? Og er det så farleg at vi er ulike som personar? Vi må finne oss sjølv Bli ein original. Eit jublande stort frilynt –JA! til det!

KORLEIS PLANLEGGE

Planverket er forsøkt lagt opp i bolkar som tilsvarar vikingane sin eigen kalender med ti månader. Tanken er å følge naturen slik fiskar-bonde- vikingen måtte. Ein slaktar sau og haustar når det er tid for det. Husflid gjer ein langs med. Jola kjem litt etter den kristne. Veden må ned om vinteren. Og på tokt til Island og Gudvangen fer vi til våren.

Planverket endrar seg etter kva lærarar som er knytt til linja. Her er vi fem som er knytt til linja i ulike stillingar. Vi prøvar å spele kvarandre gode. Så hentar vi inn eksterne krefter ved behov.

Naturleg nok tek ein i stor grad omsyn til elevflokk. Den er unik frå år til år.

Interaksjon – i kva grad er elevane med på innhald og form?

Innanfor rammene er det stor grad av fridom. Vi brukar historiske teknikkar og modellar i stor grad.

Går ein litt mykje over i «fantasi-verda» får eleven melding at dette ble ein ganske moderne-vikingtid. Alle treng å vita korleis det en gjer kan bli oppfatta. Så må du

ta eit val, og stå for det. Elevane jobbar med ulike tempo og har tre-fem ulike prosjekt gåande samstundes, som dei kan bytte mellom. Får ein elev “fot” på noko og vil gå meir inn i temaet, prøver vi å legge til rette for det. Dette variere frå år til år, så ingen år er like. Denne gongen er det blankvåpen-trening med sverd og øks, og trening med pil og bue. Elevane kan velje i svært mange valfag, og vi har turar eit par gongar i veka.

METODAR SOM ER VIKTIGE

For meg er 4MAT metodikken der en ser etter ulike lærings-strategiar hos elevane. Den prøver å gi eit mangfald og ansvarlegjer både eleven – og læraren. Det viktigaste er at det er lov å feile. Ta lærdom og prøve på nytt. Utan at det er eit nederlag. Bli solid i seg sjølv tar tid.

Korleis nedfeller skolens verdigrunnlag seg i linjas innhald? Fjordane folkehøgskule skal gjennom ein meiningsfull kvardag utfordre elevar og tilsette til å vere ansvarlege deltakarar i eit berekraftig fellesskap. Vi skal saman skape vårt beste år gjennom utvikling, glede og vennskap. Dette er kanskje vikingliv i praksis!

Tekst og foto: Stig Gunnar Myren, lærer på linja Vikingliv

MIN SANG

FAVORITTAR FRÅ NORSK SANGBOK:

Den nye sangboken har en sang som heter «Det gåtfulla folket» (s. 108) med tekst av Beppe Wolgers og musikk av Olle Adolphson.

For meg er sangen en beskrivelse av leken, nysgjerrigheten og fantasien vi har tilgjengelig i oss som barn. Barndommens hverdagsmagi beskrives flott i teksten gjennom jordnære ting, som jeg tror de fleste kan kjenne seg igjen i.

Siden vi alle har et barn i oss, er det fint å kunne påminnes og gjenoppleve de kvalitetene – om enn bare i noen få minutter.

Det kan heldigvis gjøres med denne nydelige visa i gyngende valsetakt, som fint kan nytes i store og små sammenhenger – alene eller i flokk. :)

Marcus Edvardsen, IT-ansvarlig og pianist ved Sund folkehøgskole.

PA HJERTET

DAMER SOM MEG

Det er noe med luksus i hverdagen. Et glimt av lykke, en følelse litt utenom det vanlige.

Som denne vinterdagen. Jeg skal med toget til Nesbyen. Med meg har jeg en koffert. Den er ganske ny, og det er også han jeg skal møte der togturen ender. Jeg er pent antrukket, ikledd svart kåpe, hansker og sommerfugler i magen.

Da toget nærmer seg stasjonen går jeg mot utgangen. Idet jeg skal ta kofferten ned fra hylla, kommer konduktøren, stram i uniformen.

Jeg tar den, sier han.

Jeg takker, stiller meg opp bak ham, ventende på at toget skal stanse.

Konduktøren trykker på dørknappen, tar kofferten og setter den fra seg på perrongen. Vinker kort, før han forsvinner i menneskemengden.

Opprømt drar jeg trillekofferten mot parkeringsplassen og speider etter skyssen.

Selv om kjøretøyet er aldri så stort legger jeg ikke merke til doningen før døra på brøytetraktoren svinger opp, og en blid kar i kjeledress ber meg klyve inn. Riktignok hopper han ned og tar kofferten, men der ender også all følelse av luksus.

Nå er gode råd dyre. Hva gjør så en dame som meg?

Drar opp mobilen og spør min AI-chatbot, selvfølgelig!

«*Hvordan reagere når man blir hentet av en brøytetraktor på stasjonen?*»

Jeg er skeptisk til om chatboten vet hva en brøytetraktor er, men rådene kommer som perler på en snor.

AI-chatbot: «*Hvis du blir hentet av en brøytetraktor på stasjonen, sørg for at det er rett person som henter, be om navn*».

Skysskaren gliser.

AI-chatbot: «*Brøytetraktorer kan være store og tunge, og dertil farlige, sørg for å følge sjåførens instruksjoner og sitt forsvarlig*».

Lett. Klappsetet krever lite forkunnskaper.

AI-chatbot: «*Vær forberedt på en humpete tur. Brøytetraktorer brukes til å rydde snø og is, det kan være ujevnheter på veien*».

Jeg tar et fast grep om bøylen på innsiden av døra, og leser siste råd.

AI-chatbot: «*Takk sjåføren og vær høflig under turen*».

Idet skysskaren åpner døra, gir jeg ham et lett kyss på kinnet.

Det er noe med luksus i hverdagen. Du vet, et lite glimt av lykke, en følelse litt utenom det vanlige ...

Kristin Smith

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE:

ALLE

SKAL

MED

PÅ HUNDETREFF INNI GRANSKAUEN

En elev går bort til hundene og legger hodet sitt på magen til hunden med strikkegenser. «Den koser med meg», sier eleven. «Se, den er så rolig og god at pulsen min synker. Det gjør godt i magen».

Av Emma Strandvik, foto: Anne-Linn Bjølverud

«Alle skal med» er en tilrettelagt linje ved Arbeiderbevegelsens folkehøgskole i Ringsaker. Linjen er utarbeidet for ungdommer som har behov for en tilrettelagt skolehverdag. «Alle skal med» ønsker å bidra med positive opplevelser som fører til økt selvstendighet, selvtillit og et positivt selvilde. På trygge mestringssarenaer kan hver enkelt elev utforske, vokse og utvikle seg. I år er det ti elever på linjen.

INNOVER DER OG BORTOVER SÅNN

Inni Granskauen Kennel ligger som navnet tilsier relativt langt unna alt byliv. Innover der og bortover sånn, forbi kvite postkasser, så videre oppover, der finner vi Johanne Sundby og hundene hennes. Vi blir møtt av glade hundestemmer som bjeffer og uler av iver. Midt på gårdsplassen bak porten står Johanne og roper inn elevene fra «Alle skal med» med et smil om munnen; «bare kom inn alle sammen».

REDDE FOR HUNDER?

Johannes innrop samler troppene på innsiden av porten hvor to godt voksne hunder møter oss, en av dem iført en hjemmestrikket genser. «Det er en av de eldste,» forteller Johanna. «Den trenger litt hjelp til å holde varmen.» Johanne spør om noen av oss er redd for hunder. «Ja, litt», svarer en av elevene forsiktig. I samme øyeblikk kommer hunden med strikkegenser bort til eleven og dytter snuten sin rolig mot armen hennes. Eleven smiler lurt, hun ser på hunden og sier «hei». Hunden løfter blikket og ser tillitsfullt på eleven, som ler og setter seg på huk for å hilse. Hun er ikke lenger redd.

SAMSPILL

Inne i huset på en liten skjenk med madrass ligger hunden med hjemmestrikket genser sammen med sin jevnaldrende firbente venn og slapper av. De trives aller best innendørs, hvor de nyter rolige pensjonsdager. De to eldre hundene har en helt egen ro over seg. De titter, lytter og følger med. De er tålmodige og tolerante. En elev går bort til hundene, setter seg på kne ved skjenken og legger hodet sitt på magen til hunden med strikkegenser. «Den koser med meg», sier eleven. «Se, den er så rolig og god at pulsen min synker. Det gjør godt i magen». Tenk så fint at hunder kan ha den effekten på oss mennesker. De kan bidra til at

pulsen vår senkes, skape en følelse av avslapning og trygghet, og stilne den indre uroen. Hunden med strikkegenser og eleven blir et slags bilde på hvordan samspillet mellom dyr og mennesker kan skape en slags harmonisk balanse, som gagnar dem begge to.

LIKEVERDSREFORMEN

Johannes hunder dømmer oss ikke, de møter oss med et åpent sinn uten å være forutinntatt eller med fordommer. Hundene ser oss og møter oss med nysgjerrighet. De vil hilse og bli kjent, og bygge relasjoner. Hunder gjør ikke forskjell på folk, slik som noen folk av og til gjør. Vi ønsker å leve i et samfunn hvor det er plass til alle, med rom for ulikheter. Et samfunn hvor alle mennesker blir behandlet med samme omtanke og respekt uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. Uansett hvor forskjellige vi er fra hverandre har alle mennesker én ting til felles, vi er medmennesker. Alt annet blir sekundært. Likeverd og like muligheter er ikke gitt, mange må fremdeles kjempe for dette. Regjeringen har nå lagt frem likeverdsreformen med mål om å skape et samfunn hvor det er bruk for alle. Dette stiller vi oss rakrygget bak, fordi alle er verdig sin plass i samfunnet.

GJENSYNSGLEDE

Og når vi ikke trodde det kunne bli bedre, gir Johanne oss muligheten til å komme tilbake for å prøve hundekjøring. Elevene ser håpefulle ut, dette har de sett frem til med skrekkblandet fryd. Hundene ivrer rundt oss i et herlig virvar. Johannes to gode hjelpere begynner å kle hundene i sine respektive seler og setter sammen to hundespann som skal lede oss gjennom en kilometer lang løype. Solen smiler mot oss og skaper følelsen av varme på en kald vinterdag.

Elevene inntar hundesleden den ene etter den andre, og smilene deres blir bredere og bredere. To elever ønsker å kjøre selv, stående. Johannes Pippi-lignende holdning tilsier at alle som prøver kan få det til, selv om de ikke har prøvd det før. Og Johanne hadde rett – de fikk det jammen til. Det skaper mestring.

Det er noe veldig fint ved å kunne ha slike opplevelser og erfaringer og attpåtil kunne dele dem med klassekameratene sine. Det danner et felleskap og samhold, noe som er helt nødvendig for oss mennesker. Vi trenger hverandre, fordi i likhet med hunder er også vi flokkdyr.

KJEMPER INNBITT. FOR Senior- skolene

NOU-utvalget foreslår å fjerne dagens unntaksbestemmelse i folkehøgskoleloven § 8 andre ledd. Dette vil medføre at Stiftelsen Nestor Seniorutvikling og Nordnorsk pensjonistskole ikke lengre kvalifiserer til tilskudd gjennom folkehøgskolenes tilskuddsordning. Nå har Nestor Seniorutvikling levert sin høringsuttalelse til NOU 2022:16 En folkehøgskole for alle.

Vi møter en kampklar rektor, daglig leder Terning Dahl Hansen, en solrik februar dag i Melsomvik utenfor Tønsberg.

– For oss er det særdeles viktig å forbli under folkehøgskoleparaplyen, og det vil vi kjempe for. Internatet er viktig for oss. Her møtes seniorer for refleksjon, faglig input, de lærer av hverandre og får venner. Det er ikke feriekurs vi arrangerer, men et faglig tilbud i et engasjerende og stimulerende miljø.

Dahl-Hansen er opptatt av Nestors viktige rolle i samfunnsutviklingen. Det blir stadig flere eldre og behovet for møteplasser er stort og vil øke.

De sier i høringsuttalelsen:

Demografiske framskrivninger viser ifølge Statistisk sentralbyrå at andelen personer over 67 år vil øke fra 18,5 prosent i 2020 til 25,8 prosent i 2060. Dette betyr at det vil være flere eldre i forhold til yngre i befolkningen. Det er også ventet at antallet personer som fyller 80 år eller mer vil øke kraftig fra 6,2 prosent av befolkningen i 2020 til 12,8 prosent i 2060. Dette vil ha store implikasjoner for samfunnet og det er viktig å legge til rette for at eldre kan ha et aktivt og meningsfullt liv hvor de kan delta i samfunnet, og å ha møteplasser tilrettelagt for dette. Møteplasser vil bl.a. sikre tilknytning som er viktig for eldre fordi det gir en følelse av tilhørighet og trygghet. Det er viktig å huske på at læring ikke har en aldersbegrensning, og at eldre også har mye å bidra med når det gjelder kunnskap og erfaring. Livsmestring er viktig for alle aldre, og kan være spesielt utfordrende i en verden som blir stadig mer kompleks.

De har sendt høringsuttalelsen bredt ut i folkehøgskolelandskapet, og har bare fått positiv respons. Nå går de ut i opinionen og vil bruke så mange kanaler som mulig – kretsen av tidligere kursdeltakere er viktig for Nestor. Terning forteller at de også driver lobby mot lokale politikere og partiene sentralt.

De er ikke ukjent med å kjempe. Kuttene som kom for ni år siden og kortkursmodellen som er barbert har vært problematisk. Men gjennom dette har senteret opprettholdt sin plass. De er fornøyd med tilskuddsmodellen slik den er i dag, og kan akseptere lavere elevtilskudd.

GLEMMER SENIORENE

– NOUen var en stor negativ overraskelse. Den tar ikke tak i den demografiske utviklingen og glemmer seniorene. Vi kjenner oss ikke igjen. Vi har faglig dybde og relevans og har internatet som en viktig del av tilbudet vårt. En av pilarene våre er at folk møter hverandre og at det ikke bare er et kveldskurs på et par timer, understreker Terning.

Bakteppet er:

- Det er for få møteplasser
- Det blir mange flere eldre i årene som kommer

– Nå må samfunnet våkne og ta hensyn til dette. Vi passer som hånd i hanske her, og det er stor pågang. Vi ønsker å nå bredden av seniorer. Vi vil være en varm og stimulerende møteplass – for der folk møtes der skjer det noe. Det er snakk om å bli sett. Vi vil skape engasjement med relevante kurs.

Anlegget til Nestor er flott og ordentlig og har 40 soverom. Det er særdeles godt egnet som møteplass.

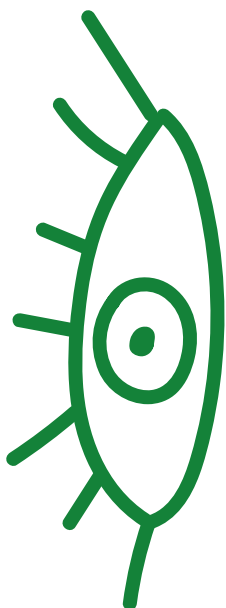
Nå skal de ut og lære mer og hente inspirasjon fra danske senior-højskoler, som i stor grad har lengre kurs enn på Nestor. Dahl-Hansen ser for seg kurs opp til ti dager. Da vil også internatet spille en enda større rolle. Det er snakk om dannelseskurs mer enn aktivitetskurs. De vil også være nær utfordringer i samfunnet med blant annet klima- og miljø og demensforebyggende kurs.

Terning Dahl-Hansen er optimist. – Dette er ingen dødsdom, men en omkamp. Vi skal kjempe sammen med Nordnorsk Pensjonistskole. Vi tror på en løsning – men det vil kreve en hel del innsats, avslutter Terning Dahl-Hansen.

Se høringsuttalelsen på www.frilyntfolkehogskole.no
www.nestorutvikling.no

Tekst og foto:

Øyvind Krabberød

INNSPILL

«DET ER IKKE GREIT!!»

er et uttrykk jeg stadig oftere hører fra og blant elevene. Det er mye som ikke er greit for ungdommen for tiden. Og når noe ikke er greit, kan det være både vondt og vanskelig å være menneske. Da må det fikses, slik at alt blir greit igjen. Alle elever vet at det er en rettighet å ha det trygt og godt på skolen. Opplæringslova har de fått inn med teskje, uten at de er klar over at den ikke gjelder for folkehøgskolene:

§9A – 4 (...) Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det fins eigna tiltak sørje for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.

Skolen skal sørje for at involverte elevar vert høyrde. Kva som er best for elevane skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.

Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak (...)

Dette er i utgangspunktet vel og bra. Skolen må ta tak når det oppstår konflikter, mobbing, trakassering, plagsom oppførsel, utestengelse eller lignende mellom elever, eller mellom elever og lærere.

Likevel: Jeg opplever at det er flere enn før som går til ledelsen eller andre ansatte når det oppstår den type problemer. Det virker som de ikke er så trent i å snakke med hverandre og forsøke å ordne opp selv når problemer oppstår. Mange er raske til å si fra videre oppover i systemet. Det er som om de synes det er lettere å snakke med ansatte enn med jevnaldrende om vanskelige følelser, og om ubehag og konflikter. Vi er et samtalebasert skoleslag, så vi ansatte snakker mer enn gjerne med elever om hva det skal være, men jeg tror de trenger mer trening i å snakke med hverandre, og ordne opp seg imellom, selv om det kan være vanskelig.

De vil ikke ha kanselleringskultur, men når det kommer til stykket, vil de ha det likevel

I tillegg er det disse woke-greiene i vår tid som gjør at elevene blir krenket for et godt ord. De vil ikke ha kanselleringskultur, men når det kommer til stykket, vil de ha det likevel. De vil ikke risikere å føle ubehag når de blir utsatt for en ytring. Å ha en ubehagelig følelse er det motsatte av trygt og godt, og følelser er den nye virkeligheten. Denne nye virkeligheten går på bekostning av fornuft, sannhet og gode argumenter. Eleven har en ubehagelig følelse = ikke trygt og godt = skolen må ordne opp.

Generasjoner blir kalt mye rart, og denne generasjonen blir blant annet kalt «generasjon persilleblad». De er voksne, og bør tøffe seg opp og herde seg, så de kan stå oppreist i motvind. Bærekraft er et populært ord i vår tid. Det handler om å få trygge bein å stå på som kan bære dem videre gjennom livet. Livet kan jo ramme på måter som kan ta knekken på den mest robuste, uten at man kan klandres for det. Det er ikke slike hendelser eller livskriser jeg mener. Jeg mener at noen elever kanskje trenger å trene på å håndtere ubehageligheter, konflikter og ytringer bedre. Slik at de skjønner at det går greit selv om det ikke alltid er så greit.

Haldis Brubæk, rektor Romerike folkehøgskole

PILOTPROSJEKT:

FOLKEHØGSKULEN OG RUS

I samarbeid mellom FHF og NKF vart det i januar var 20 deltakarar samla til kurs i Oslo med «Folkehøgskolen og rus» som tema. Kurset gjekk over to pluss to dagar og vart leia av fagfolk frå KORUS. Fleire kunnskapsrike fagfolk delte generøst av sin kunnskap om rus, rusmiddel og ikkje minst dagens ungdommar sitt forhold til rus. Bakgrunnen for å sette i gang kurset var behovet å styrke folkehøgskulane i det vi skal vere gode på; dialogen. I denne samanheng, dialogen knytt til ulike perspektiv på dei problem som rusbruk på skulane medfører. Målsettinga var å tilføre folkehøgskuletilsette meir kunnskap om ungdommar og rus, og få innføring i ein metodikk der ein kan nærme seg desse utfordringane på ein konstruktiv måte. Ny kunnskap, informasjon og øving i dialog kan gjere tilsette tryggare i møte med ungdommar som slit med eige rusbruk eller kjenner andre som ein er uroleg for. Slik kan ein også bidra til å gi elevar eit betre grunnlag for å ta eigne val.

I etterdønningane av diskusjonen rundt ny rusreform, fekk kursdeltakarane ny kunnskap om norsk ruspolitikk. Fagrådet – Rusfeltets hovudorganisasjon er ein paraplyorganisasjon for ulike verksemder som har personar med rusproblem som si målgruppe. Det var formidla solid kunnskap og mykje erfaring knytt til både rus og politikk. Rusforståing i eit samfunnsperspektiv er nyttig bakgrunnskunnskap når ein møter utfordringar på eigen skule. KORUS-Sør formidla kunnskap om kor-

leis rus påverkar ungdomshjernen, og kva ein folkehøgskule treng å vite om rus. Alvoret knytt til ungdom og rusbruk vart tydeleg i møte med historia om Jens som døde av ein overdose. Dette var presentert av mor til Jens og vart eit rystande møte med korleis tilfældigheiter kan ramme på tragisk vis. Presentasjonen av «Rocket-Man» vart ein spennande introduksjon til eit tiltak som kan tene som eksempel på korleis ein kan jobbe med forebygging i eit trygt og inkluderande miljø.

Mykje ny kunnskap vart kombinert med samtalar i mindre grupper og i plenum.

Andre del av kurset var i stor grad via «Motiverende intervju» (MI). Dette er eit samtaleverktøy og ein metodikk knytt til samtalar med fokus på endring. MI har også ein overføringsverdi til andre typar samtalar og blir såleis like mykje eit haldningssett og ein veremåte i møte med andre menneske uavhengig av problemstilling. Dette kan nyttast i samtale både med einskildelevar og i gruppesamtalar. Opplæring i MI tok utgangspunkt i faglege innlegg, øvingar og refleksjonar i grupper og i plenum. Det var rikeleg høve til å dra nytte av eksempel og erfaringar frå kvardagen på skulane.

FHF og NKF satsar på å vidareføre erfaringane frå kursdagane med fagdagar for heile folkehøgskulelandskapet.

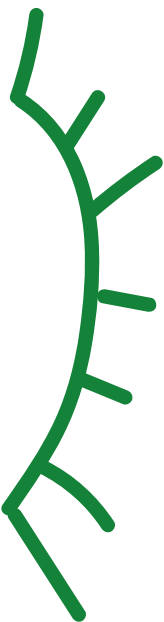
Tekst og foto:
Einar Opsvik

KVA ER «KORUS»?

Helsedirektoratet finansierer sju regionale KORUS-kompetanse-senter på rusfeltet. Samfunnsoppdraget for KORUS er å sikre og ivareta oppbygging og formidling av rusfagleg kompetanse gjennom å styrke praksisfeltet. Det er fokus på rusmiddelforebygging, folkehelsearbeid, tidleg innsats og rusbehandling. Gjennom kunnskapsformidling skal kompetansesentera bidra til arbeid på tvers av sektorar og tilby implementeringsstøtte, slik at praksisfeltet kan ta i bruk kunnskapsbaserte og effektive tiltak og metoder. KORIS skal legge til rette for kvalitetsutvikling og forskningsbasert kunnskap.

Nytting kontaktinformasjon:
www.korus.no
med m.a. oversikt over alle regionale senter.
www.korusoslo.no/motiverende-intervju/
www.korus-sor/verktoy/mi/
www.rusinfo.no
Informasjons- og veiledningsteneste.
www.rocket-man.no
Forbebyggande tiltak.
www.rusfeltet.no
Fagrådet – rusfeltets hovedorganisasjon.

HVERDAGSRASISME:

mitt navn
er osman farah

OG JEG ER EN NORSK-SOMALISK HOMOFIL MANN

Mens jeg skriver dette sitter jeg i Danmark, på en folkehøyskole, langt fra verden utenfor og Oslo. Det er som i en boble. Verden utenfor er på pause her. Vakker og trygg i motsetning til verden jeg kjenner til. I denne lille boblen har jeg det vi alle søker; sikkerhet, aksept og tilhørighet. Jeg føler meg sett på dette stedet. Jeg får elske og bli elsket. Jeg tilhører en flokk. Jeg merker kontrastene til meg selv her og hjemme. Når denne boblen nærmer seg slutten, gruer jeg meg til å komme tilbake. Og det er ikke slik at jeg ikke vil komme hjem til Oslo igjen. Jeg lengter etter det. Jeg ønsker å komme hjem uten å måtte forholde meg til mikro-aggresjonene mot meg om hvordan jeg ser ut og hva jeg har på meg. Det at noen ser meg som en trussel mot deres sikkerhet og tilhørighet fordi jeg ser ut som jeg gjør og elsker den jeg elsker.

Til leseren; mens jeg skriver dette vil jeg ikke komme på konkrete eksempler på situasjoner jeg har opplevd, jeg vil ikke være konkret. Jeg vil ikke overbevise deg om noe. Vi som samfunn har allerede hørt mange konkrete eksempler på situasjoner og hendelser - og mange av dem har vi valgt å ikke tro på. Jeg ønsker å dele tanker og følelser jeg bærer på. Og som jeg selv opplever igjen hver gang jeg hører andre som opplever dette på grunn av deres hudfarge, seksuell legning, navn og tro.

Jeg har fulgt Antonsen-saken på avstand her i Danmark og har reflektert rundt temaet om hverdagsrasisme. Som samfunn har vi internalisert og akseptert noen narrativer. Jeg vet at jeg har internalisert noen av dem selv. Hverdagsrasisme er innbakt og normalisert i språk og oppførsel, og opplevelsene vi møter i vårt daglige liv. Den kommer i mange former - i smarte og uskyldige vitser, under kommentarer på Facebook, på offentlige steder, på bussen, i gatene og i våre institusjoner. De går vanligvis ubemerket og

usett hen. Når jeg opplever dette, forsøker jeg å skyve det bort som noe lite. Jeg prøver å ikke gjøre noe stort ut av det, for jeg vil helst unngå konfrontasjonen, men hvert slag bygger seg opp i deg. Det gjør vondere og vondere.

Hverdagsrasisme er ikke bare høylytte rop fra middelaldrende hvite, fulle menn på bar eller i kommentarfeltet på Facebook. Den kommer som en hvisking i ørene mine – ikke noe veldig direkte, bare subtile treff, den ene etter den andre – og den er bare synlig for oss som opplever den. Det skjer med meg i butikkene – blikkene som dømmer meg så snart jeg kommer inn. Det skjer med meg i gatene når jeg går, som for eksempel den gamle

damen jeg en gang gikk bak. Hun klamret seg til veska med et stramt grep, øynene hennes var fylt av

mistenksomhet og et snev av frykt. Det er de utallige jobb- og bokollektivsøknadene jeg har sendt de siste månedene. Til tross for boligkrisen blant studentene, visste en del av meg at det var en annen grunn til at jeg bare fikk respons på fem av de hundrevis av søknadene.

Jeg har jo ikke opplevd noe direkte, eller har jeg det? Nei, den kvelden jeg ble jaget på Sagene var jo ikke rasisme. De ropte «homo» etter meg, så det var på grunn av min seksualitet. Den konstante forvirringen og forsøket på å finne ut om det som skjer

mot og med meg er på grunn av min hudfarge eller min seksualitet, er vond. Og hvorfor trenger jeg å forsøke å forstå dette og definere hva dette er? Fordi de små slagene skjer fortsatt med meg.

Det skjer igjen og igjen i vårt samfunn. Denne hverdagsrasismen er en byll for min mentale helse og på min følelse av trygghet. Opplevelsene har den effektive kraften til å gjøre meg taus og minne meg om min plass i samfunnets rang. Disse påminnelserne gjør meg sint, og jeg vil skrike akkurat der og da hver gang det skjer, men jeg blir lydløs, stille, akkurat som de andre rundt.

Vi må snakke mer om de mentale konsekvensene av hverdagsrasisme. Vi som samfunn har alle disse eksemplene og historiene som ligger som et bevis på hverdagsrasisme. Hvordan finner man styrken til å håndtere Facebook-kommentarene, vitsene, mistenksomheten og fremmedgjeringen i hverdagen for de dette gjelder? Hvordan føler du deg velkommen når disse konstante påminnelsene eksisterer?

Dersom vi ønsker et mangfoldig og inkluderende samfunn, må flere ta ansvar. Vi må stå imot det som står i Facebook-kommentarene, de uskyldige vitsene, den åpne rasismen i barene, på bussene og i gatene våre. Vi kan ikke lenger rettferdiggjøre og sitte i stillhet. Vi som kollektiv har ansvar for å ta den kampen. Det kan være at noen tenker at de små slagene må vi da vel tåle. Men de som tenker slik, burde forsøke å bli slått litt hver eneste dag. Det gjør noe med deg, din selvfølelse, din selvrespekt.

Det gjør ikke vondt å bli slått med en pute én gang, men blir du truffet flere ganger, ja, det gjør vondt.

Osman Farah, folkehøgskoleelev

(innlegget har stått i Aftenposten Si ;D. Osman har også gått på Pasvik folkehøgskole)

NOTERT

KLIMAENDRINGENE

Klimaendringene i Arktis går så fort at forskerne ikke klarer å holde tritt. Forskerveteran maner til samarbeid på den nordlige halvkule.

At Spania nå opplever tørke og snø om vinteren, kan skyldes at vinden i nord har endret seg. Et enda større problem som vil ramme mange land, er at isen på Grønland smelter svært raskt. - Bare Grønland kan i vårt århundre føre til at havet siger med mer enn én meter. Vi må forberede oss på nærmere 600 klimaflyktninger på grunn av havnivåstigning, sier Paul Wassmann.

Klassekampen

UNITAS REISER TIL NORGE

KFUK-KFUM Norge og Unitas Rejser DK samarbeider om å etablere Unitas Reiser, et nytt norsk reisebyrå med et ideelt formål.

Unitas har som mål å tilby bærekraftige reiseruter og opplevelser med verdier som fremmer mellommenneskelig forståelse.

Reisebyrået vil bidra til å fremme global forståelse og solidaritet. Et eventuelt overskudd vil gå til å skape åpne og trygge fellesskap for barn og unge. Unitas vil ha fokus på bærekraft, sterk klimabevissthet og en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene.

Ved etablering i Norge har det vært viktig å få med oss KFUK-KFUM som medeier. De vet hvor skoen trykker for de frivillige organisasjonene og vil bidra til at våre prioriteringer og service er i tråd med hva våre kunder trenger.

Morten Lysdal Damgaard - direktør, Unitas Rejser.

Unitas Rejser DK er eid av KFUK-KFUM i Danmark. Med en omsetning på 140 millioner og en portefølje som omfatter 90 prosent av det danske NGO-markedet, gir Unitas Rejser sine kunder en unik mulighet til å reise smartere mens man samtidig bidrar til en bedre verden. Nå skal Unitas gjennom det nystartede selskapet tilby reiser for det norske markedet.

KFUK KFUM Norge

INNSPILL:

Av Marit Brandsnes, markedsansvarlig og lærer på Grafisk Design og Benedicte Hambro, internatleder/administrasjon Arbeiderbevegelsens folkehøgskole

«*Til Lags* aat *alle* kann ingen gjera» skrev Ivar Aasen i 1875. Det må være en trøst for IF og IKF som markedsfører 84 meget forskjellige folkehøgskoler.

RIS TIL EGEN BAK?

Skoleslaget har hatt mange slagord som «friår» og «pusterommet», og har valgt å ikke fokusere mye på fag og innhold. Bildene som illustrerer året har ofte vært av frisk, sunn frisk ungdom i fargesterke friluftsklær. Gjerne i litt spektakulære og kanskje litt eksotiske omgivelser. Lekre bilder som gir signaler om at det er aktiviteter og opplevelser i friluft som *er* folkehøgskole.

INNHold OG NYTTE

Nå viser undersøkelsen Ung23 at ungdom vil ha innhold i og nytte av det de gjør. Kanskje fokuset på friår og pusterommet nå slår tilbake på oss. Vi ikke har klart å formidle hva elevene faktisk lærer både faglig og personlig i løpet av et år. Det er et paradoks at covid-kullene etter å ha

vært isolerte i to år ikke velger et år der de er sosiale sammen med likesinnede. Søkertallene er faktisk dokumentasjon på at de ikke gjør det.

HVA GJØR VI NÅ?

NOUen ønsker at skoleslaget skal legge vekt på faglig innhold. Det må vi formidle til søkerne og verden forøvrig. *Vi* vet at de aller fleste elevene vokser personlig gjennom året. *Vi* vet også at vi vekker den indre motivasjonen til å lære for læringens skyld. Dette er utrolig viktig å ha med seg inn i videre utdanning og jobb. Men få utenfor boblen vår vet det er en del av folkehøgskolepakken.

Ord som «lære», «kunnskap», «erfaring» og «utvikling» er viktige for veien videre og fremtiden. Bildene som skal forklare skoleslaget må i større grad være preget av prosess og nærbilder av elever som er i kreativ og faglig aktivitet.

Hva med sitater og intervjuer fra voksne mennesker i utdanning og jobb, som sier noe om hva året har betydd for dem vide-

re i livet? Sitater som sier noe om innhold og fag og ikke bare slår fast at det var det viktigste året i deres liv. Og/eller sitater fra ansatte på høyskoler og universiteter som har noe vettugt å si om folkehøgskolen og hvor nyttig den kan være. Ansvar for å få flere til å se nytten av folkehøgskole ligger også hos skolene og ikke bare hos IF og IKF.

USYNLIG

For få skoler er samlingspunkt for meningsutvekslinger og politiske fanesaker både lokalt og nasjonalt. Fronter folkehøgskoleansatte saker i offentligheten og gjør det som folkehøgskoleansatte? Og innad i skolelandskap, hva skjer der? I ønsket om prøve å tekkes alle, blir profilen vår utad bare snill og ufarlig. Det fremstilles som om vi ikke stiller noen krav og at et år på folkehøgskole bare er «friår og gøy». Er det virkelig slik vi ønsker å fremstå? Når vi nå at vet at ungdom ønsker noe mer.

SVAR PÅ INNSPILL OM MARKEDSFØRING:
FOLKEGØYSKOLEN ER NEDE FOR TELLING.
LENGE LEVE FOLKEHØGSKOLEN

Ungdommers syn på framtiden og på egne behov og ønsker har blitt snudd på hodet. Kanskje ikke så rart med tanke på hva de har vært igjennom de siste årene. Først pandemi med stenginger og lite sosialt liv og nå med krig i Europa og økonomiske bekymringer.

BEKYMRET FOR ØKONOMIEN

Om man ser på Ung-undersøkelsen til Opinion, og folkehøgskoleundersøkelsen som også Opinion laget, så er det bekymring for økonomien som styrer ungdommers valg akkurat nå. De føler de må tjene penger, ikke bruke dem. Og den som er sist på boligmarkedet har tapt. De ønsker et såkalt «friår», men det må være fornuftig bruk av tiden.

Denne endringen har slått ut på søkertallene til folkehøgskolene. Linjer med fokus på mer fritids- eller hobbypregede aktiviteter, slik som friluftsliv, idrett og reiseliv har fått seg en skikkelig skudd for baugen. Linjer som kan framstå som mer «yrkesmessig fornuftige» - i betydningen at dette er noe man kan jobbe med etter folkehøgskolen – går vesentlig bedre.

PRIS PÅ LINJENE

Vi ser også at linjer som koster mindre enn det man får i studiestøtte fra Lånekassen får flere søknader per linje enn dem som koster litt mer enn det man får i studiestøtte. Dette er en helt ny tendens akkurat som ungdommers bekymring for økonomien er ny. Men det er en tendens vi må ta på alvor.

Det er mange år siden siden vi har brukt ordet «friår» i vår markedsføring og da var det med slagordet «Friår, ikke et år fri» nettopp for å markere at folkehøgskole er skole og ikke tant og fjas. Vi har hatt mange intervjuer med voksne mennesker som har fortalt om hva folkehøgskole har betydd for dem eller som har anbefalt ungdommer å velge folkehøgskole. Vi har intervjuet rådgivere, næringslivsledere, kunnskapsministre og nå også en statsminister.

NYTTEN AV FOLKEHØGSKOLE

Nytten av folkehøgskole har hele tiden vært viktig for oss å vise fram, men nå er det blitt helt nødvendig. Vi ser at folkehøgskole blir mobbet på TikTok for å være «barnehage for voksne» og da blir det ekstra viktig å sette alt det morsomme, og kanskje litt

SLUTT MED DET!

Har du kastet lass med rekeskall opp gjennom årene?

slutt med det!

Kok heller kraft på dem.

MaxPower

rare, i folkehøgskolen inn i en kontekst. For folkehøgskole er jo også gøy – det er ingen grunn til å være flau over det – men det kan være vanskelig for ungdommer å skjønne. De har dessverre ofte den oppfattelse at ekte læring kun skjer gjennom slit og oppofrelse, ikke ved at man trives og lærer ved å gjøre ting i praksis.

Jeg er helt enig i at vi må vise fram læringen på folkehøgskolene. Læring kan skje i et klasserom og den kan skje på en fjelltopp, men vi må vise fram hva elevene får ut av timene i klasserommet og på fjelltoppen. Hva sitter de igjen med? Hvorfor går de styrket ut av et år på folkehøgskole?

Vi jobber med dette sentralt, men jeg vil også oppfordre skolene til å ha dette fokuset fram mot avslutningen av skoleåret: La elevene få fortelle hva de har lært i løpet av året, både faglig, sosialt og på andre områder. Hva har året gitt dem? Hva har de med seg videre ut i livet?

Dorte Birch,
daglig leder i Informasjonskontoret for folkehøgskolen

HVA SKJER PÅ SKOLEN?

Det er ikke like lett å ha oversikten over alt som skjer på skolen. De aller fleste har mer enn nok med egne fag og egen hverdag. På Arbeiderbevegelsens folkehøgskole begynner vi uken med fellesfaget ukestart og avslutter med ukeslutt. De to fagene henger tett sammen.

INNSIKT

Målet med timene er å gi alle innsikt i hva som skjer på de forskjellige linjene. I tillegg inspirerer det lærere og elever til å bli synlige. Læreren har ansvar for presentasjonen av hva som skal skje på linjene i ukestart. Idealet er en eller annen form for bilde, tekst og gjerne lyd – meget kort - som skaper nysgjerrighet. I ukeslutt er det elevenes tur til å presentere hva som faktisk skjedde på linjen.

ÆRESSAK

I begynnelsen av året hender det at læreren trer hjelpsomt inn i ukeslutt, men etter hvert blir det en æressak å lage gode presentasjoner av hva som har skjedd på linjene. Elevene blir gode til dokumentere hva de holder på med, de øver seg på å stå foran de andre elevene og de lærer av hverandre. I tillegg er det spennende å få vite hva som rører seg på skolen. Etter hvert som vi blir bedre kjent, kan denne timen bli svært munt-er når alt som gikk galt også presenteres.

NYHETSBILDE

Etter elevenes presentasjon av ukeslutt, har vi en gjennomgang av nyhetene den siste uken. I begynnelsen av året er lærerne aktive i å presentere det de mener er viktige – eller kanskje slett ikke viktige – nyheter. Men det tar ikke mange ukene før elevene deltar aktivt både med internasjonale, nasjonale og lokale nyheter. Noen ganger er det bare en informasjonssak, mens det andre ganger setter nyhetene i gang livlige diskusjoner. Nok en gang er det en vann-vinn-situasjon. Vi løfter opp nyhetene, elevene deltar mer og mer aktivt og mange stemmer blir hørt. Det er dessuten interessant å se hva elevene er opptatt av og velger å fronte i nyhetsbilde.

VINN-VINN

Ukestart og ukeslutt holder lærerne litt i ørene. De er nødt til å forberede seg, linjeoppleggene blir synlige, og det er forplik-tende. I den andre enden blir elevene aktivisert, de får et eier-skap til faget, de øver seg på å snakke foran en forsamling, og de blir synlige. I tillegg gir det innsikt i fagområder utenfor eget linjefag, og skolens innhold blir synlig for alle.

Benedicte Hambro

BLIKK FRA KAIKANTEN: BOKNA NORMALITET

Det er mars måned i Lofoten og tida for å henge torsk til bokning. Spør du hva bokning er, får du svaret om du tar turen gjennom øyriket vårt nå og ser etter hva som henger under takskjeggene på naust og fjøs og garasjer langs veien. Der dingler nemlig skrei-en med sporden opp og gattfinnene

ned, hvis ikke ryggbein og ørebein og gattfinner er skjært bort og bare filetene henger fast i sporden. Jeg gjør det sånn, men er klar over at jeg tilhører en skole som ikke står særlig høgt i aktelse hos fundamentalistene. Og dem er det mange av, for boknafisk er noe lofotingene har sterke meninger om.

Som man forstår, boknafisk er fisk som er tørka. I større eller mindre grad. Det kan være både hyse og sei, ja til og med flyndre og steinbit kan boknes, men kongen er naturligvis skreien. Den vandrende torsken som kommer til oss om vinteren. Så langt er vi enige her i Lofoten, men ikke særlig lenger. For noen vil ha skreien kraftig tørka slik at den må vatnes ut før bruk, mens andre bare lar den henge ei ukes tid eller så. Da er den klar for gryta uten noen slags forbehandling. Og så er det spørsmålet om å skjære ut ryggbeinet. Lar du det bli med i tørkeprosessen, får du en strammere smak av kjøttet. Dette holder mange for å være sjølve adelsmerket med boknafisken, mens andre, som meg, vel-ger den mildere, fileterte varianten. Også denne får en forsterka smak i løpet av tørkinga, og en konsistens som gjør den egna til alt fra koking til grilling og fine, faste stykker i bacalaoen. Om du bare trekker boknafisken forsiktig i vatn, vil den skive seg og skinne som perlemor på fatet, og fylle rommet med akkurat den lukta jeg drømmer om mens jeg i disse dager henger fisken under takskjeggjet på nordveggen. For nordveggen må det være. Plasse-res fisken i sola, blir den misfarga.

Nå henger mine tjue fisker der, og bekrefter normaliteten i tilværelsen. Sånn har det vært gjort i hundrevis av år her i Lofoten, og det må være lov å håpe at det fortsetter.

Brynjar Tollefsen

KALENDER

17. – 19. april:	Økonomikonferansen, Sanner hotell - Gran
30. april:	Høringsfrist NOU En folkehøgskole for alle
2. mai:	Fellesskolering ny særavtale på Virke-området, Radisson Blu Airport Hotel, Gardermoen
15. – 16. mai:	Distriktsmøte D6, Hadeland folkehøgskole
23. – 24. mai:	Distriktsmøte D4, Sunnhordaland folkehøgskole
25. – 26. mai:	Internt kurs i praktisk informasjon og markedsføring, Folkehøgskolekontoret, Brugata 19, Oslo
31. mai – 2. juni:	Landsmøtet FHF, Sogndal folkehøgskule
7. – 10. august:	Folkehøgskoleuka, SKAP kreativ folkehøgskole, Mandal
18. – 19. oktober:	Kurs for vaktmestre og driftsledere, Oslo
31. oktober – 2. november:	Tillitsvalgtkonferansen, Sanner hotell - Gran.
Dato ikke fastsatt:	Lederforum

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehøgskole.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

NOTERT

RAUDT MOT RØKLA

I Thorbjørn Røe Isaksens samtalebok med Kåre Willoch Alt med måte fra 2018 – altså ganske nyleg – seier Willoch at «ingen burde bli overrasket over» at Russland ville sjå vestleg snakk om å få Ukraina inn i Nato «som en trussel». Ukrainsk Nato-medlemskap «ville jo føre til at amerikanske styrker kunne plasseres 450 kilometer fra Moskva, og slik at deres betydningsfulle flåtebase i syd skulle havne i et Nato-land.

I 2018 var Willoch såleis – når det gjeld bakgrunnen for krigen – i noko av den same «alternative virkeligheten» som Raudt i 2023. Under den kalde krigen og heilt fram til den russiske invasjonen av Ukraina i 2022 var denne fjerne galaksen der det no berre held til gamalmaoistar frå Raudt, tett folksett av kjentfolk med godt namd og ry – til dømes den amerikanske diplomaten og russlandskjennaren George Kennan, som åtvara om at inga russisk regjering nokonsinne ville akseptere eit uavhengig Ukraina.

Kaj Skagen i Dag og Tid

#FrilyntFolkehøgskole

Av Ingvild Sættem Beltesbrekke

I dag starter Finnmarksløpet 🐾, og i år er det VM 🏆. Hvert år drifter Pasvik folkehøgskole tre sjekkpunkter, og hele skolen er i sving for å ta imot hunder, drive kafé og bistå med stort og smått. Vi har flere år blitt kåret som årets sjekkpunkt, og er spente på om vi klarer å dra prisen hjem i år også. Vi gleder oss!

På søndag dro en gjeng fra skolen til vindkraftverkene på Fosen for å ha støttemarkering! Vi møtte Terje Haugen, som er leder for Nord-Fosen sije. Han har tidligere besøkt oss på Sund og gitt oss et skikkelig innblikk i Fosen-saken! De siste ukene har vi lært masse om vindkraft, naturens rettsvern og urfolk. Mange av oss ble skikkelig engasjerte, og vi bestemte oss for at vi også ville stå i solidaritet med Terje og de som har aksjonert i Oslo den siste tida. Urfolksrett er ikke valgfritt!

Film&Foto har laget utstilling i forbindelse med Kvinnedagen. Utstillingen heter 1 av 5, og ser nærmere på ny forskning som viser at en av fem kvinner opplever voldtekt. Vi oppfordrer alle til å markere 8 mars!

AHMED UMAR:

GLOWING PHALANGES – KUNSTNERNES HUS

Ahmed Umar i sitt atelier.
Foto: Julie Hrnčířová © Kunstnernes Hus

Den norsk-sudanske kunstneren Ahmed Umar setter søkelyset på spørsmål knyttet til identitet, religion og kulturelle verdier gjennom en rekke kunstneriske uttrykk. Han bruker sine personlige erfaringer som verktøy for å formidle historier om fortid og fremmedgjøring, men også om frigjøring og om å ta eierskap til egen historie. Umar arbeider innenfor et bredt register som skulptur, tekstil, maleri, fotografi og performance. Materialene og teknikkene er mangefasetterte, akkurat som historiene de formidler.

Utstillingen *Glowing Phalanges*, som betyr glødende fingerledd, har sitt utspring i kunstnerens bakgrunn og oppvekst mellom to grener av islam som representerer ulike religiøse praksiser. Den speiler en konfliktfylt reise mellom tro og tvil, frihet og begrensning. I Umars hjemland Sudan er bruken av bønnekjeder og amuletter som beskyttelse dypt forankret i familiens tradisjoner. I kontrast til dette ble han under skolegangen i Mekka i Saudi-Arabia fortalt at den rette måten å be på var å bruke høyre hånds fingerledd. Som belønning for denne praksisen ville hånden gløde og lyse opp mørket på domens dag, slik utstillingens tittel referer til.

I utstillingen presenteres 99 skulpturelle bønneperler i ulike materialer og formater. Materialene stammer fra kommersielle suvenirer fra afrikanske og asiatiske land, som Umar i lengre tid har samlet inn. Disse ofte karikerte menneske- og dyrefigurerne er laget av hardtre, bein, tenner, skinn og ibenholt og har i lang tid blitt importert til Norge og Europa gjennom blant annet misjonærvirksomhet og turisme. Dette har ført til en utarming av naturressurser og en begrensning av lokale kunsthåndverkeres kreative frihet. Til utstillingen har kunstneren også inkorporert organiske materialer fra norsk geografi, blant annet reinsdyrhorn og et 60 år gammelt hvalskjelett, som peker på vårt eget lands utnyttelse av naturressurser.

Umar dekonstruerer disse generiske objektene og naturmaterialene og setter dem sammen på nye måter. Slik plukker han bokstavelig talt det konstruerte bildet av 'det eksotiske' fra hverandre for å gi nytt liv til materialene. Gjennom prosessen innprenter kunstneren sin egen fortelling i skulpturene, og resultatet er taktile og sanselige objekter hver med sin personlighet. Den siste og 99. bønneperlen er et monumentalt brodert teppe i applikasjonsteknikk i taket i den ene overlyssalen.

Samtlige arbeider i utstillingen holdes av en avstøpning av kunstnerens hånd. Håndens ulike gester etterligner bønnebevegelser, og peker på hvordan hånden potensielt kan være gjenstand for politisk og religiøs kontroll. Samtidig gir den assosiasjoner til skaperkraft og evnen til opprør og protest: hånden kan også ta makten tilbake til seg selv.

Det var stinn brakke på Kunstnernes Hus da utstillingen ble åpnet 17. februar. Kulturminister Annette Trettebergstuen var også engasjert tilstede og talte til forsamlingen. Dette er virkelig en sjokkerende god utstilling – jeg ble rett og slett målløs. Den engasjerer på flere plan og er en viktig utstilling – og Ahmed Umar kommer vi garantert til å høre mer ifra.

Tekst og foto:
Øyvind Krabberød

Ahmed Umar: *Glowing Phalanges*
17.02.—16.04.2023
Kunstnernes hus
Wergelandsveien 17, Oslo
www.kunstnerneshus.no

OM KUNSTNEREN

Ahmed Umar (f. 1988, Sudan) er en tverrfaglig kunstner som bor og arbeider i Oslo. I 2016 fullførte han sin mastergrad i medium- og materialbasert kunst ved Kunsthøgskolen i Oslo. Gjennom sitt kunstnerskap har Umar også blitt en frontfigur for skeive med muslimsk bakgrunn i Norge og Sudan.

Arbeidene hans har blitt stilt ut ved The Biennale of Sydney og en rekke kunstinstitusjoner i Norge. Han er innkjøpt av blant andre Nasjonalmuseet, Drammens Museum og Oslo kommunes kunstsamling. I 2023 vil kunstneren, i tillegg til utstillingen på Kunstnernes Hus, ha en utstilling på Trondheim Kunstmuseum i forbindelse med hans nominasjon til Lork Schive Kunstpris. *Glowing Phalanges* er en videreføring av kunstnerens pågående og stadig voksende prosjektet *Forbidden Prayers*, som tidligere har blitt vist på Kraft i Bergen, Sandefjord kunstforening og Vestfossen Kunstlaboratorium. Umar sikter mot å lage totalt tusen skulpturelle bønneperler.

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

HAR FÅTT DRØMMEJOB BEN

Kjøkkenleder ved Ringerike folkehøgskole i Hønefoss, Kjetil Viken (52), er svært fornøyd med å ta en sving inn i folkehøgskolefolden. Han startet opp ved årsskiftet 2022 og har rukket å bli glad i hverdagene på kjøkkenet.

Som 17-åring dro han til hovedstaden for å bli kokk. Det ble mange år i hotell- og restaurantbransjen – blant annet ved Klekken og Sundvollen hoteller, og de siste 17 årene var han kjøkkenleder ved Nova rehabiliteringssenter.

- Hvorfor søkte du deg til folkehøgskolen?
- Jeg hadde en kollega som tipset meg om den ledige jobben. Jeg ønsket større grad av trygghet, bedre tid og et mer familievennlig liv. Det har blitt dårlig med frihelger gjennom alle disse årene.
- Nå er han veldig glad for å jobbe tett på ungdom. – Det er fantastisk og en stor glede, det er rett og slett energigivende, sier en svært positiv og fornøyd kjøkkenleder.
- Det første året her har jeg hatt mye fokus på kjøkkenet, men nå ser jeg fram til å være tettere på dem vi skal lage mat til. Det er viktig å se det hele mennesket, understreker Viken.

ØKOLOGISK BEVISSTHET

De er offensive på Ringerike folkehøgskole. Skolen er miljøfyrtårn, har bronse-merket til Debio og har et hårete mål om å bli det beste folkehøgskolekjøkkenet.

De er selvforskynte med økologiske brød, og maten lages fra bunnen. Fisk serveres en dag i uka, vegetarisk en dag, ellers serveres rikelig med frukt og grønsaker. Lunsj serveres i ukedagene – det er rester og salatbuffet.

- Vi kjøper inn mye økologisk – syltetøy, melk, ost, tørrvarer og varm drikke. Vi har også en hel del Fairtrade-produkter.
- Ellers går det mye i norsk husmannskost, men vi tar turer innom Italia og Asia – blant annet. Det skal være sunn mat, og vi holder oss til de helsefaglige rådene – ¼ del ris, pasta, poteter, ½ del grønnsaker og ¼ del kjøtt/fisk.

De har en egen buffet for vegetar og vegan.

En liten kjøkkenhage er også anlagt – med drivhus, som er et fint tilskudd til kjøkkenet og som også involverer elevene. Her er det lærer Karine Risnes som er primus motor.

På kjøkkenet er de fire kokker pluss en lærling – to institusjonskokker og to restaurantkokker. Kjetil er så fornøyd med

valget sitt at han sier: – Jeg er kommet for å bli – så de må nok leve med meg i 17 år framover. Vi har et flott arbeidsfellesskap – og jeg har supre kolleger, sier Kjetil Viken.

- Og hva gjør du på fritiden?
- Jeg går på ski, liker å være ute og fiske, sykler, leser bøker og går turer. Barna er ute av redet, men vi har en liten jente vi stiller litt opp for – der vi bor i Haugsbygd ved Klekken, utenfor Hønefoss by. Ellers smetter Kjetil inn og forteller at han også har en sønn som jobber som kokk på Svalbard, med catering, og de har levert varm mat til folkehøgskolen der siden oppstart.
- Og til slutt: – Hva spiser du helst?
- Gi meg havreknakkbrød med Synnøve gaudaost og et glass havremelk! Ellers er jeg veldig glad i thaimat, avslutter en svært optimistisk kjøkkensjef.

Øyvind Krabberød

OPPSKRIFT – LETT OG LYS MAT MED VÅR I SIKTE

Blomkållris for 4 pax

1	stk	stor blomkål
1	ss	olivenolje
150	gr	erter
150	gr	kalkun/kyllingbacon i strimler
150	gr	kyllingstrimler, kokt
1	neve	hakkede urter
x	x	salt og pepper

Serveres med godt brød og godt smør, gjerne gulrotbrød og økologisk Rørossmør

Blomkålen vaskes, tørres, rives i grønnsakskutter, steikes raskt i panne og vend inn erter, kylling strimler og bacon. Serveres på varme tallerkener med brød og ett dryss friske urter

NYTT FRA LANDSKAPET

Steinar Bruun

Eirik Stensland (faksimile Inderøyningen)

Lisa Blom

Viggo Bjørge

NY REKTOR VED EVJE FOLKEHØGSKOLE

Steinar Bruun (44) fra Skreia på Østre Toten er tilsatt som ny rektor ved Evje folkehøgskole. Har bakgrunn fra grunnskole, både som lærer og skoleleder. 13 års erfaring med skoleledelse, hovedsakelig fra ungdomsskole. Han kommer nå fra en rektorstilling ved Vilberg ungdomsskole i Eidsvoll kommune, en mellomstor ungdomsskole med noe i overkant av 400 elever. Bruun stiller med bred utdanningsbakgrunn, knyttet til nordiske språk, idrett, historie/samfunnsfag, religionsfag og administrasjon/ledelse.

Utover jobb/utdanning har han allsidig bakgrunn fra friluftsliv, jakt, fiske og fjellsport i ulike former. Fra våren 2023 er han bosatt i Øvrebo i Vennesla kommune, med samboer, hund og hest.

Folkehøgskolen nord for Kristiansand har hatt kollektiv ledelse noen måneder etter at rektor Aslak J. Brekke sluttet i stillingen.

ØK

SUND FOLKEHØGSKOLE FÅR NY LEDER

Eirik Stensland fra Hamarøy i Nordland er tilsatt som ny leder for folkehøgskolen på Inderøya. Han har tidligere vært rektor på Knut Hamsund videregående skole og rektor i kulturskolen. Ellers på cv'n står det brannkonstabel, bussjåfør og jobb på sykehus.

Han forteller til avisa Inderøyningen at han ser på seg selv som en lagspiller, og trives med folk. På Sund handler det om å videreføre et godt omdømme, spesielt når det gjelder rekruttering av elever, sier han.

På fritida går det mye i musikk for nordlendingen – trompetspill, sang og gitar – i kor og band. Stensland er nå bosatt i Steinkjer, og er klar til å starte opp – men startdato er ennå ikke fastlagt.

Rektor Per Kristian Dotterud går delvis av med AFP i løpet av våren. Han har ledet skolen siden 2018.

ØK

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE FÅR NY REKTOR

Det er med stor glede at vi kan meddele at Lisa Blom tiltrer som ny rektor ved Lofoten Folkehøgskole fra 1. august. Hun har jobbet hos oss som assisterende rektor i to år og har blitt godt kjent med både skolen og skoleslaget. Lisa er en inspirerende og støttende leder som vil bidra sterkt til å utvikle vår visjon videre om en mer bærekraftig skole både som organisasjon og i arbeidet med elevene. Vi gleder oss til å ta fatt på veien videre med deg som rektor!

Lisa er fra Sverige og kom til Lofoten for seks år siden med mannen Nils Blom og en datter. Hun har tidligere ledet Nyvår hotell i Kabelvåg – et Classic Norway hotell. Nils jobber også på folkehøgskolen – som kjøkkensjef. Før de kom til Norge drev de en herregård sammen i Sverige. De kommer opprinnelig fra Härnösund nord for Sundsvall.

Lofoten fhs og Øk

NY REKTOR PÅ MANGER FOLKEHØGSKULE

Viggo Bjørge er tilsett som rektor ved Manger folkehøgskule fra 1. mars.

Viggo er oppvaksen nær Eikanger i Alver kommune. Han har jobba som lærar på ungdomsskule og vore rektor på vidaregåande skule, fagskule og no sist ved Lindås barneskule. I tillegg har han jobba i organisasjonslivet knytt til kultur og med opplæring i næringslivet. Viggo har vore medlem i Eikanger-Bjørsvik Musikklag sidan 1977, og har vore i styret for korpsen i 41 av desse åra.

Mål for 2023: «Eg ønsker å bli raskt kjent med elevar, tilsette og styret ved skulen, slik at vi kan førebu eit engasjerande og godt tilbod for nye elevar, også til skulestart til den komande hausten. Manger folkehøgskule skal vere eit særskilt aktuelt tilbod for ungdom med ei sterk musikkinteresse lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.»

Margaret S. Antrobus

NOE OM FOLKE— OPPLYSNING

OG FOLKELIG OPPLYSNING

Det er mange veier til ei drøfting av folkeopplysningsbegrepet satt opp mot det grundtvigske begrepet folkelig opplysning. Jeg vil litt forenklet starte med tanken om at folkeopplysning mer og mer har fått karakter av informasjon til folket, informasjon fra myndighetene til folket i form av kampanjer, opplysningsopplegg av ulike karakter. Folkeopplysningen kommer ovenfra, fra et subjekt til et objekt, og da blir det ikke så mye opposisjon igjen i dette begrepet. Folkelig opplysning kommer derimot nedenfra, fra et folk som i utgangspunktet allerede er opplyst, men som må bevisstgjøre seg sin posisjon, og få tillit til sin egen opplysning.

Men hvor kommer «lyset» fra i opplysningstanken? Filosofen Immanuel Kant mente at opplysning skulle innebære at mennesket skulle tre ut av sin selvfor skyldte umyndighet. Umyndighet er menneskets manglende «evne til å la seg betjene av sin forstand uten å la seg lede av en annen». Den forstand som ikke lar seg lede av en annens forstand, er den forstand som lar seg lede av fornuften. For Kant kommer lyset innenfra, fra menneskets medfødte egenskaper, det vil si den medfødte fornuft. Andre filosofer mente at lyset kom til bevisstheten gjennom sansing av natur, bevisstheten var en tom tavle som sansene skrev sitt «lys» på. Lyset kom utenfra, mennesket hadde ingen medfødte ideer.

LYSET KOMMER OVENFRA OG NEDENFRA

Jeg tillater meg her en filosofisk parentes: I den europeiske filosofien om opplysning har boka «Opplysningens dialektikk» av Max Horkheimer og Theodor Adorno fått en meget sentral plass siden den kom ut i første gang i 1947. Boka beskriver forskyvingen i gresk filosofi fra myte til opplysning, og peker på at i en mytisk verden kom verdi og autoritet utenfra, fra Gud eller guder. Med opplysningstanken kommer ideen om at det er mennesket selv som er kilden til verdien i verden. Konsekvensen av dette er at verden blir avfortryllet. Verden slutter å ha verdi og mening i seg selv, og det blir menneskets oppgave å gi verden mening. Adorno og Horkheimer skriver: «Menneskene betaler for økningen av sin makt med fremmedgjøring overfor

det de utøver makt over». Kant definerte opplysning som det å bli kvitt umyndighet, kaste vekk overtro og bli styrt av sin forstand. Med bakgrunn i Adorno og Horkheimers syn på konsekvensene av opplysning = avfortrylling, er det mulig å peke på både sviktende natursyn, klimakrise, men også det synet at mennesket har blitt en fremmed i verden.

For Grundtvig kom lyset både ovenfra og nedenfra. Med innflytelse fra blant andre den tyske filosofen Johann Gottfried Herder hevdet Grundtvig at lyset kom nedenfra, fra bøndene, ikke fordi de var bønder, men fordi de snakket morsmålet, ikke de lærdes latin. Akkurat dette punktet ble ført videre i norsk sammenheng av Christopher Bruun i boka «Folkelige Grundtanker». Men Grundtvig mente også at lyset kom ovenfra. Kristendommen hadde bragt et nytt lys inn i verden, men for Grundtvig hadde dette lyset blitt misbrukt til å skygge for, eller undertrykke, lyset nedenfra. Kristendommens klare lys skulle ikke brukes til verken kontroll eller disiplinering av lyset nedenfra. Lyset ovenfra og lyset nedenfra henger nøye sammen i Grundtvigs oppfattelse. Det er dette vi finner i det kjente sitatet om at mennesket er et guddommelig eksperiment av ånd og støv, det åndelige lyset kommer ovenfra, men også støvet er del av det samme eksperimentet og har lyset i seg.

OPPGJØR MED PIETISMENS SYN

Bak denne tanken ligger Grundtvigs skapelsesteologi. Mennesket er skapt av Guds vilje ifølge Grundtvig, en tanke han fant allerede hos kirkefader Ireneus. Mennesket er ikke en pilegrim, en fremmed på jorden der himmelen er det egentlige hjem. Tvert imot, vi er skapt til et liv på denne jorden som ikke er en jammerdal, men som Grundtvig i sine mange salmer beskriver som full av blomster, fuglesang, kjærlighet og glede. Grundtvigs skapelsesteologi var et oppgjør med pietismens syn på menneskelivet som nedtyngt av synd, og kan i dag inspirere til kamp for klima og natur. Mennesket er skapt til å skape, elsket for å elske, og evangeliet er til for menneskets skyld, ikke omvendt. Dette kaller Grundtvig for sin anskuelse av mennesket, og denne anskuelseren er felles

både for kristne og ateister, eller de han kalte naturalister, men som likevel hadde et syn på mennesket som gikk utover det rent biologiske. Grundtvigs skille mellom tro på den ene side og det han kaller den mosaisk-kristelige anskuelse på den andre siden, er viktig. Troen hørte kirken til, og samtalen om menneskets endelige mål hørte kirken til, mens anskuelseren som bygger på mennesket som skapt, hører til timeligheten, det jordiske. Og samtalen om menneskets situasjonen som skapt og ført inne i verden, hørte til i en verdslig sammenheng, enten som statsmessig opplysning, eller som folkelig opplysning. Folkehøgskolen skulle derfor i Grundtvigs tanke være en verdslig skole. Troen skulle ikke være en skolesak. Det ville også stride mot Grundtvigs grunnleggende tanke om at folkehøgskolen skulle være fri for tvang, og dessuten at evangeliet bare kunne vinnes i frihet. Tvang til tro er dærers tale, skrev han som kjent.

Med begrepet folkelig opplysning dukker også begrepet *folk* opp, og for Grundtvig var folk og det folkelige uhyre viktige begreper. Han prøvde flere ganger å si hva han mente med et folk. Og det er lett å gå i surr her; hva er et folk, hva er en nasjon, hva er en stat, og hvordan er sammenhengene.

ØNSKER EN FOLKELIG HØJSKOLE

Grundtvig skrev de fleste av sine skrifter mens Danmark ennå var et enevælde. Mens Norge fikk sin grunnlov i 1814, fikk ikke Danmark sin grunnlov før i 1849, og Grundtvig var hele tida fram til denne loven kom, tilhenger av eneveldet. Han mente at eneveldets grunnlov faktisk var en gyldig forfatning som en slags forpliktende overenskomst mellom folket og kongen. Når Grundtvig i ettertida har blitt regnet som en liberal politisk tenker, nesten anarkistisk, er dette på mange måter også riktig. Når folket først var blitt et myndig folk, gjennom folkelig opplysning blant annet gjennom folkehøgskoler, kunne avtalen mellom folk og konge oppheves. Det Grundtvig var mest redd for var at adelen skulle få makt, eneveldet hadde holdt adelen i sjakk, mente han.

Men opplysning var ikke uten videre et

selsvagt ord for Grundtvig. Det fantes, mente han, en falsk opplysning som var individualistisk, som bare løftet fram den enkelte på bekostning av fellesskapet. Folket som kollektiv ble sett på som en stor fare i eneveltets Danmark- Norge. Den danske forfatter og Grundtvigforsker Ove Korsgaard har lest Grundtvigs bok «Statsmæssig Oplysning» fra1834, men ikke utgitt før i 1983. Korsgaard finner her at Grundtvig mente at staten var for svak, han ønsket derfor å styrke staten gjennom en statsmessig opplysning, mens han i skoleskriftene bare få år seinere skriver om folkelig opplysning. Han ønsker i skoleskriftene også en folkelig højskole, ikke en borgerlig højskole. Grundtvig endrer seg, skriver Korsgaard, fra å betone staten, til å framheve det sivile samfunn som folkets institusjonelle kjerne. Et viktig poeng for Grundtvig er at opplysningsarbeidet må foregå på anskuelsens grunnlag, ikke på troens. Opplysningen skulle være statens ansvar, ikke kirkens. Her ligger hans begrunnelse for at højskolen skule handle om menneskelivets forklaring innenfor det han kalte timeligheten. Evighetsperspektivet skulle kirken ta seg av, men all opplysning måtte bygge på det grunnlaget at mennesket er et guddommelig eksperiment av ånd og støv.

FRA ALLMUE TIL FOLK

I danske folkehøgskolekretser lærte jeg allerede på 1970-tallet at Grundtvigs demokratiske fortjeneste var at han bidro til å løfte det danske folk fra å være en allmue, til å bli nettopp et folk, til og med et selvbevisst folk. Grundtvig så at under den franske revolusjon hadde allmuen utviklet seg til et terroristisk pøbelvelde. For å forhindre en slik utvikling måtte overgangen fra allmue til folk skje gjennom folkelig opplysning og gjennom folkelige højskoler.

Om vi går tilbake til allmuen i Norge under eneveltet på 1700-tallet var synet på allmuen fra prestene og embetsstandens side, meget negativt. Allmuen var den gemene hop, en pøbel, den var uutdannet og uvitende, letturt, enfoldige og simpel på alle måter. Allmuen ble ikke sett

på som et politisk subjekt, men et politisk objekt og som sådan gjenstand for statlig oppdragelse, gjennom kirketukt og annen statlig tukt som for eksempel uten rett til å samle seg i organisasjoner, partier eller som religiøse forsamlinger. Fra den eneveltige statens synspunkt var opprettelsen av et mulig fellesskap, et kollektiv i allmuen, meget farlig og måtte bekjempes. Konventikkelplakaten fra 1741 var et effektivt middel i denne kampen. I 1765 kommer det en lov eller forordning hvor det står at «Ald uttillatelig Forsamling og Sammenkallelse af Almuen i Norge på det alvorligste Forbydes».

I boka «Haugianerne. Enevelde og undergrunn» av Trygve Riiser Gundersen, viser han at det på tross av konventikkelplakaten fra 1741 og loven fra 1765, fantes en organisert allmue også under eneveltet, et folkelig kollektiv som viste seg både gjennom sporadiske voldelige opprør, og gjennom forsamlinger av ulik art. Den statsmessige eller borgerlige offentligheten var ikke tilgjengelig for allmuen. Som Jürgen Habermas har vist, var den borgerlige offentligheten i stor grad forbeholdt dem som hadde eiendom, men likevel fantes det altså de underligste nettverk i allmuen. Eneveltet på 1700-tallet hadde ikke knekt folket helt og holdent, det fantes både opposisjon, det fantes uformelle nettverk, og det fantes noe som i brå kast viste seg som et folkelig kollektiv. Det vil si det var et uforløst grunnlag for den folkelig opplysning Grundtvig etter hvert skulle ta til orde for mot slutten av 1830-tallet. Hans Niesen Hauge visste å benytte seg av dette, og ble derfor en avgjørende faktor for et norsk opplysningsprosjekt i Norge rundt starten av 1800-tallet, og derfor kunne også Grundtvig slå fast at med Hauge våknet den norske folkeånden. At haugianismen med Gisle Johnson og Caspari etter hvert fikk en helt annen rolle, er ikke en sak i denne artikkelen.

SKULLE FRIGJØRE FOLKET

Hvordan skulle denne fragmenterte underklasse kunne stole på sin fornuft og derfra kunne stå fram som et myndig folk? Svaret Grundtvig gav var altså at

gjennom opplysning, skulle folket bli kvitt sin umyndighet. Først kalte han det statsmessig opplysning, siden endret han det til folkelig opplysning, og der skulle folkehøgskolen være et avgjørende element. Folkelig opplysning skulle frigjøre folket fra dets umyndighet, og folkehøgskolen skulle gjennom opplysning om folkets liv i fortid og framtid, gjennom folkets myter, eventyr, historier og litteratur, løfte fram i lyset det som allerede var der. Her merkes Grundtvigs påvirkning fra filosofen Herder. Folkehøgskolens folkelige opplysningsprosjekt måtte derfor være historisk – poetisk, måtte være muntlig på folkets eget språk, og være uten tvang av noen art. Her kommer Grundtvigs frigjøringspedagogikk til syne; levende ord, levende vekselvirkning, både lærer og elev skulle være likeverdige subjekter. Oppsummert bygger den folkelige opplysningstanken hos Grundtvig på et skapelsesteologisk fundament, den utformes som en verdslig tanke basert på den mosaisk – kristelige anskuelse, og har som formål å føre folket ut av umyndighet der folkehøgskolen er en viktig faktor for at tanken skal bli til virkelighet.

Men folkehøgskolen skal virkeliggjøre Grundtvigs folkelige opplysningstanke i dagens samfunnsmessige kontekst. Forholdet mellom tro og anskuelse er helt annerledes i dagens gjennomsekulariserte samfunn enn på Grundtvigs tid. Norge har blitt et mangfoldig samfunn på mange måter, kulturelt, sosialt og politisk, blant annet gjennom at 1/5 av befolkningen er innvandrere eller født av foreldre som er født i utlandet og har med seg andre myter, eventyr og historie, til og med et annet språk. Dette gir helt nye utfordringer til et skoleslag som kjenner seg forpliktet på den folkelige opplysningstanken.

Arild Mikkelsen, tidligere rektor og leder i Folkehøgskoleforbundet

Litteratur:
Adorno og Horkheimer: Opplysningens dialktikk
Jürgen Habermas: Borgerlig offentlighet
K.E.Bugge: Grundtvigs skoletanker
Ove Korsgaard: Grundtvig rundt. En guide
Trygve Riiser-Gundersen: Haugianerne

BØKER: EN STEN FOR EVA

I dag er det den internasjonale Holocaust-dagen. Da bør du lese En sten for Eva.

På fortauet i Bredgade i København ble det lagt ned en såkalt snublestein i 2020. Snublesteiner er små metallsteiner som har blitt lagt i fortauet over det meste av Europa for å minnes dem som ble drept i Holocaust. Snublesteinene legges utenfor den siste kjente adressen der ofrene bodde frivillig.

Utenfor folkehøgskolekontorets hovedinngang i Brugata 19 er det for eksempel satt ned en liten gruppe av snublestein til å minnes jøder som bodde der og som ble tatt og sendt til utryddelsesleire i Tyskland under krigen.

DANMARK UNDER KRIGEN

Der de fleste jøder i Norge ble tatt av nazistene så slapp brorparten av de danske jødene unna til Sverige. Danmark er det landet som Tyskland besatte der størst andel jøder overlevde.

Men noen av de danske jødene ble drept. En av dem som døde, og som altså har fått en snublestein i København, er Eva Salomonsen. Eva Salomonsen var en syk og svak dame i 90-årene da tyskerne tok henne, hvilket er hovedgrunnen til at hun ikke unnslopp.

BOK OM EVA SALOMONSEN

Snublesteinen til Eva Salomonsen er satt i fortauet utenfor boligen til et ektepar som også er historikere. Denne snublesteinen gjorde at de ble nysgjerrige på Eva Salomonsen.

Hvem var hun? Hva slags liv levde hun? Hvem var familien hennes?

Boken En sten for Eva handler om akkurat dette. Det er en fantastisk grundig, men også gripende, fortelling om en spennende dame, hennes barndom, ungdom, kjærlighet, sorg og glede.

Vi følger Eva Salomonsens besteforeldre, som var utsatt for jødeforfølgelse i Danmark mellom 1810 og 1820. Vi får høre om familiemedlemmer som gifter seg og bosetter seg i ulike land i Europa, om tilfeldigheter som to generasjoner senere kan være forskjellen på liv og død. Vi hører om Eva som møter sitt livs kjærlighet, om familieliv og etterhvert om hennes alderdom.

Vi hører om familiemedlemmer som unnslipper til Sverige og om motstandsarbeid mot nazistene. Til sist får vi fortellingen om Eva Salomonsens etterkommere i etterkrigens og nåtidens Danmark.

ET SPENNENDE LIV

Boken er en beskrivelse av et helt vanlig, og likevel så uvanlig, liv i det danske borgerskapet.

Den er også en beskrivelse av dansk historie, om jødisk liv i Tyskland og Skottland der Evas slektninger bor, om jødiske flyktninger fra Russland, og om livet for rik og fattig i det indre København.

Man blir glad i Eva når man leser historien om henne og hennes familie. Boken byr på en detaljrikdom der vi får gjengitt sangene fra Evas bryllup og bilder fra Evas boliger. Alle detaljene gjør at det skjærer så dypere i hjertet når man får detaljene om Evas død. Hvordan hun kunne overlevd om bare sykepleieren

hadde unnlatt å åpne døra når nazistene banket på. Om planlegging og tilfeldigheter. Om menneskelige reaksjoner på umenneskelige situasjoner.

EN STERK BOK

En sten for Eva er en sterk bok som anbefales på det kraftigste. Jeg leste den for flere måneder siden og den sitter fortsatt tungt i hjertet.

Dorte Birch

EN STEN FOR EVA

Forfattere: Lene Ewald Hesel og Thomas Harder
Gads forlag – Danmark
Innbundet 380 sider
Pris: 350 Dkr

INNSPILL JON KROGNES: NOU 2022:16

Vi har fått en NOU for folkehøgskolen og den er omtalt gjennom flere innlegg i Folkehøgskolen nr 1-23. Morten Eikenes uttaler seg svært positivt, Einar Opsvik mener rapporten som helhet tydelig har som intensjon å styrke skoleslaget, og Arild Mikkelsen kommer med viktige kommentarer i kjent stil med god oversikt og historisk tilknytning.

Jeg vil gjerne kommentere to områder, kvalitet i folkehøgskolen og økonomi.

KVALITET I FOLKEHØGSKOLEN

Jeg må dessverre si at jeg ikke deler be-geistringene over NOU 2022:16 som fremkommer hos de fleste innleggene i folkehøgskolen nr 1-23. Det er ikke fordi den ikke har gode innspill. Den tar opp mange viktige saker for folkehøgskolen. Men når jeg leser rapporten blir jeg sittende med en følelse av at de som har ført rapporten i pennen ikke helt forstår hva folkehøgskole er, og hva som er folkehøgskolens suksessfaktorer. Rapporten gir for meg inntrykk av at her skal det ryddes og ordnes. Alt skal bli transparent og lett å forstå, og alt skal måles og offentliggjøres. Ja det høres ut som skoleverket er en klar modell. Men blir det da folkehøgskole vi blir sittende igjen med?

For meg er suksessfaktorene i folkehøgskolen alt det som ikke kan måles og veies med de evalueringsinstrumentene vi har i dag.

I folkehøgskolen er faget verktøyet mens målet er allmenndanning og folkeopplysning. Innenfor denne rammen har ungdom i dag størst behov for personlig vekst og utvikling. Kvaliteten i undervisningen dreier seg ikke om hva vi underviser i, eller hvor flink eleven er faglig, men hvordan vi møter elevene, og bidrar til at de vokser og utvikler seg gjennom det faglige arbeidet. Vi møter dem fordomsfritt, uten

å kategorisere dem, uten å sammenlikne dem med hverandre, kun for å hjelpe dem å utvikle seg på de områdene som er viktigst for dem, og uten at de må leve opp til noe annet enn sine egne mål.

Alle elevene har forskjellig ståsted når de kommer. Kvaliteten i hver elevs utvikling kan ikke måles. Den er individuell for hver elev. Men gjennom dialog kan elevene reflektere over hvordan de lykkes over tid. Det er hva eleven trenger å jobbe med som styrer utviklingstakt, mål og resultater. Den ene utviklingen er ikke noe bedre enn den andre så lenge hver elev får jobbe med det som er viktig for hen.

Disse prosessene kan ikke evalueres opp mot faste kriterier eller normer, for de er unike for hver elev.

Myndighetene vil aldri gjennom evalueringer og rapporter kunne ha kontroll over kvaliteten i arbeidet på folkehøgskoler som jobber på denne måten. Hvordan ungdom reflekterer seg frem til en ny trygghet og et sterkere fundament for sin tilværelse er individuelt. Dessuten vil det kreve enorme summer. Arbeidet gjøres hver gang en ansatt er i dialog med en elev. Det skaper resultater, men vi er ikke opptatt av de målbare resultatene som kan puttes inn i et regneark. Vi ser det i et større perspektiv der utvikling av hele mennesket er målet.

I fagene ønsker vi å ha så høy faglig kvalitet og så høyt nivå som mulig, men dette er i realiteten underordnet. For all aktivitet, og all læring gjøres i konteksten av vårt sosialpedagogiske arbeid. Dette betyr at det er måten vi underviser på, hvordan vi møter elevene i alle undervisnings- og samtalsituasjoner som er prioritert. Vi ser elevene i alle situasjonene i løpet av skolehverdagen og tør å ta tak i det vi ser. Det gjør at elevene føler seg møtt og ivarettat. Dette påvirker også

hvor høy kvalitet undervisningen kan ha til enhver tid.

På grunnlag av ovenstående synes det for oss som om utvalget ber om noe det ikke er mulig å levere. Alt som dreier seg om genuine folkehøgskolekvaliteter er ikke målbare størrelser.

ØKONOMI.

Utvalget kommer med en rekke anbefalinger i forhold til økonomi og statlige tilskudd. Noen av forslagene vil få til dels betydelige utslag for enkeltskoler. Samtidig sier utvalget at de ikke har regnet på konsekvensene av sine anbefalinger. Det oppfattes som hoderystende useriøst å foreslå anbefalinger med store konsekvenser uten at man en gang har regnet på, og utredet konsekvensene.

I utvalgets anbefalinger punkt 6 foreslår utvalget at det settes en maksimumspris for elevbetaling for et folkehøgskoleår tilsvarende 1,2 ganger Statens Lånekasses satser for lån og stipend for et folkehøgskoleår.

På midten av 1990 tallet dekket 80% av elevtilskuddet lønn til ca. 2 årstimer pr. elev (altså to timer hver skoleuke gjennom hele skoleåret pr. elev). I 2023 er dette redusert til ca. 1 årstime pr. elev. Elevtilskuddet er altså nesten halvert på ca. 28 år i forhold til lønnsnivå. På grunn av de reduserte statlige tilskuddene har skolene vært nødt til å redusere det pedagogiske tilbudet, øke elevbetalingen eller øke andre inntekter.

Det er dessverre også grunn til å forvente at de statlige tilskuddene vil reduseres i forhold til lønnsutviklingen også i årene fremover. Vi kan heller ikke forvente at Lånekassens nivåer reguleres i takt med lønnsutviklingen. Når inntekten fra elevene låses til ett nivå, mens statstilskuddet gradvis reduseres vil det etter

hvert gi helt uholdbare økonomiske rammer for skolene. Forslaget tar ikke høyde for statstilskuddets historiske utvikling og vil være en tragedie for folkehøgskolene om det vedtas. Forslaget står også i sterk kontrast til utvalgets anbefalinger i kapittel 11 – kvalitet i folkehøgskolesektoren. Det vil etter hvert ikke være mulig å finansiere høy kvalitet på noe av arbeidet som gjøres i folkehøgskolene.

Under anbefaling nr. 6 blir det også anbefalt at alle skoler har en linje som kun koster lånekassens satser for lån og stipend for ett skoleår. Hva mener egentlig utvalget her. Skal de andre elevene betale det disse elevene ikke betaler, eller skal det være dårligere kvalitet på tilbudet disse elevene får?

I forslag 67 foreslår utvalget en ganske drastisk justering av basistilskudd og elevtilskudd. Folkehøgskolerådets beregninger viser at dagens tilskuddsfordeling gir alle skoler mulighet til å drive omtrent like godt. Hvorfor ødelegge et godt fungerende velbalansert system uten en gang å utrede konsekvensene? For store skoler er det snakke om millionbeløp i reduserte tilskudd.

Utvalget forsvarer forslaget med at enkelte skoler nå har elever de ikke får betalt for og at det vil veie opp for tilskudds reduksjonen når de får betalt for alle elever. Dette er en søkt begrunnelse som i realiteten ikke vil gi det utslaget man forespeiler i utredningen.

I anbefaling nr. 68 anbefaler utvalget å skrote dagens begrensning på godkjent internatkapasitet og maksimalt elevtall. I stedet foreslår utvalget et felles maksimalt elevtall på 190 elever. Kombinert med at elev nr. 131 og oppover kun skal gi 50% statstilskudd, blir det i realiteten vil bli svært vanskelig å drive skoler med over 130 elever.

Når elevtallet blir sluppet løs på denne måten vil alle skoler som kan øke elevtallet gjøre det, mens de som ikke klarer å øke elevtallet vil få mindre betalt pr elev. For det er ikke lagt opp til at tilskuddene øker når det totale elevtallet øker. Eksisterende midler blir bare delt på flere. Så skoler med under 130 elever i dag, og som har god elevtilgang, vil kunne tjene på å øke elevtallet. De store skolene og de som ikke har mulighet til å øke elevtallet vil tape på det. Og også på dette punktet er det snakk om store summer i tapt tilskudd for de skolene som er store i dag.

Hadde utvalget lagt frem god dokumentasjon på at store skoler ikke er hensiktsmessige i forhold til folkehøgskolens pedagogiske modell, og at store skoler har betydelige stordriftsfordeler i forhold til mindre skoler, så hadde anbefalingene vært forståelige. Men utvalget har ingen annen begrunnelse enn at de liker små skoler bedre enn store. Hvordan er det egentlig mulig å legge frem en offentlig utredning med slike begrunnelser? Forslagene vil først eliminere de store skolene, og på sikt gjøre det meget krevende for folkehøgskoler å eksistere i det hele tatt.

KONKLUSJON

Denne NOU'en har kanskje som intensjon å styrke skoleslaget, men det den i realiteten gjør er å rasere skoleslaget. Det er synd, når vi nå først får en NOU for folkehøgskolen, at utvalget faller for fristelsen til å legge synsing og antakelser til grunn for dramatiske endringer, og at viktige anbefalinger baseres på manglende kunnskaper om skoleslaget. Det ødelegger helhetsbildet i NOU'en.

Jon Krognæs,
rektor Toneheim folkehøgskole

Foto: Øyvind Krabberød

NOTERT

FRAFALLSOPPDRAGET

Det er vanskelig for dem under 18 – Rogstad mener dagens skole oppleves som ekstremt individualistisk og teoritung, som igjen gjør at mange opplever å bli tapere i arbeidslivet.

– Man bør stille seg spørsmålet: Gitt at målet er at alle skal ta videregående utdanning, kanskje det urealistiske er at det må gjøres på samme måte og innenfor samme tid?

Anne Hege Strand ved forskningsorganisasjonen Fafo tror at problemene starter allerede på barneskolen, og at mye kan knyttes til mobbing og utenforskap både på skolen og i hjemmet. Men selve systemet er heller ikke godt nok, mener hun.

– Videregående er skrudd sammen slik at hvis du begynner på én linje og ikke trives og da ramler ut i løpet av høsten, så får du ikke startet på nytt igjen før neste høst. Så hva gjør du da hvis du er 16-17 år og faller ut?

Jo lenger tid det går, jo verre er det.

– Mange surrer rundt i åtte måneder og begynner på skole igjen til høsten, men da er man litt «ute av det». Så fortsetter det kanskje slik til du er 19 år og kommer til NAV. Det er en trist spiral, sier Strand.

Klassekampen

FRAFALLSFLOKA

Rundt 114.000 unge mellom 15 og 29 år står utenfor både jobb og skole.

Én av fem fullfører ikke videregående skole. Nesten én av tre fullfører ikke yrkesfag innen seks år.

Frafallet i videregående opplæring har vært stabilt på cirka 30 prosent de siste 20 årene, ifølge Utdanningsforbundet. Gutter dominerer statistikken.

Oppfølgingstjenesten (OT) følger opp ungdom i alderen 16 til 21 som har rett til videregående opplæring, men som ikke er på skole eller i arbeid.

Klassekampen

ET PENGEMIRAKEL OG PUTIN

EU-kommisjonens leder Ursula von Leyen sa at EU sanksjoner «jobber for å lamme Vladimir Putins evne til å finansiere krigsmaskinen hans».

The Institute for International Finance spådde at Russlands BNP ville falle med hele 15 prosent i 2022. Russlands byråkrater advarte Putin om at økonomien kunne krympe med så mye som 30 prosent, melder Financial Times.

Men Russlands økonomi krympet bare med 2,2 prosent i 2022. Og nå venter Det internasjonale pengefondet (IMF) at Russlands økonomi vil vokse med 0,3 prosent, mer enn både Tyskland og Storbritannias.

Klassekampen

RAVATN SKRIVER BØKENE FOR HÅND

– Du skriver alle bøkene dine for hånd?

– Ja, da er det en helt klar følelse av at ideene kommer lettere og at tankene flyter. Den berømte «flytsonen» er veldig reell for meg. Det er når jeg skriver for hånd at jeg kommer inn i den. Det føles som da jeg var liten og kunne sitte og tegne til jeg besvimte, for jeg forsvant helt inn i det. Det får jeg ikke når jeg sitter ved et tastatur. Jeg må selvfølgelig skrive det inn på data etterpå, men det blir mer som sekretærjobbing. Det er en fin vekslng mellom å skape og slutføre.

– Hvordan implementerer du en idé?

– Ved å la tankene ha en mulighet til å vandre. Ikke være stimulert. Jeg jobber med å høre mindre på podcast. Jeg har hatt et helt forferdelig overforbruk, jeg kan ikke hente posten uten å høre på podcast. Men det har aldri skjedd at jeg har hørt på en podcast og fått en kjempeidé. Jeg får ideer når jeg gir tankene en mulighet til å vandre. Å kjenne på denne redselen for at dine egne tanker skal kjede deg – det er da du begynner å tenke på nye ting, for at hjernen ikke vil at du skal kjede deg.

D2 – Dagens Næringsliv

MINNEORD:

AVSKJED MED BEATE FASTING

Det är med stor sorg vi måste meddela att vår tidigare rektor Beate Fasting har gått bort. Beate var Nordiskas rektor från 2007 till 2011.

Beate lämnar efter sig minnet av dynamisk och engagerad ledare, som hade ett stort och öppet hjärta för alla deltagare och sin personal.

Beate hade ett starkt engagemang för folkbildning både i Norge och Sverige. När hon kom till Nordiska hade hon flera år som lärare och rektor inom norsk folkhögskola bakom sig. Samtidigt var hon starkt internationellt engagerad och hade olika uppdrag som hjälparbetare i konfliktområden runt om i världen bakom sig. När hon anställdes på Nordiska folkhögskolan kom hon direkt från ett uppdrag i Afghanistan.

Vi, som kände Beate, tänker tillbaka på henne med stor värme och tacksamhet för allt hon gav till oss och skolan i form stöd, livfullhet, skratt och att gå på mod. Vi tillsammans med hennes familj, vänner och världen har förlorat en mycket fin och stark person.

Beate dog 10. mars i Levanger, Norge - med sin familj omkring sig efter en tid av sjukdom. Hon blev 78 år.

Vill man hedra Beates minne kan göra det via denna länk https://sormobegravelse.vareminnesider.no/memorial_page/memorial_page_personal_info.php?order_id=4152992&set_site_id=829&cat=home&sign=fa2de9dbef9ef3762b628d56356fc893

Karin Langeland, rektor Nordiska folkhögskolan

NEKROLOG:

BODIL BIE ER DØD

Bodil Bie (Aalvik) døde hjemme i Grimstad 23. februar – 78 år gammel. Bodil var en sann Grundtvigianer og en brobygger mellom kristen og frilynt folkehøgskole. I elleve år, fra 1973 til 1984, var hun lærer i Finnmark på Øytun folkehøgskole. Veien videre gikk til Ringerike folkehøgskole hvor hun var rektor i åtte år. Der måtte hun etter hvert gi seg da hun fikk *Multippel sklerose (MS)*, en sykdom hun levde med i 33 år. De siste årene var hun bundet til rullestol og hadde hjelpebehov, men beholdt helt til det siste en fantastisk positiv og optimistisk livsholdning.

Bodil Bie ble med i Norsk folkehøgskolelag (NF)/Folkehøgskoleforbundet da hun var lærer på Øytun folkehøgskole – og satt en periode i sentralstyret i NF.

Det er mange som vil savne Bodil med hennes varme og interesse for mennesker. Hun hadde et sterkt engasjement for kunst og estetikk, kultur, politikk, kirke og religion – ja det var stor spennvidde i hennes livsverk. Vi lyser fred over hennes minne.

ØK

Arbeidslivet ANSETTELSE PÅ HELTID ER NÅ HOVEDREGELEN

Første januar i år ble det lovfestet en heltidsnorm i norsk arbeidsliv. Det er en politisk målsetning at arbeidstakere som ønsker det, skal ansettes i faste fulltidsstillinger. Ufrivillig deltid er et samfunnsproblem som i særlig grad rammer kvinner. Folkehøgskolene har fra før vært forpliktet til dette gjennom tariffavtaler, men nå blir denne plikten skjerpet gjennom lov.

Arbeidsmiljøloven § 14-1 b første ledd sier: *Arbeidstaker skal som hovedregel ansettes på heltid.*

Det er ikke forbudt å ansette i redusert stilling, men det påhviler et krav om at begrunnelsen for deltid dokumenteres i hver enkelt ansettelse. Aml §14-2 b andre ledd lyder: *Før arbeidsgiver fatter beslutning om ansettelse i deltidsstilling, skal arbeidsgiver skriftlig dokumentere behovet for deltidsansettelse. Dokumentasjonen skal være tilgjengelig for tillitsvalgte, og spørsmålet om deltidsansettelse skal drøftes med de tillitsvalgte.*

Det vil si at dersom arbeidsgiver vurderer en deltidsansettelse, utløser det en plikt til å drøfte med tillitsvalgte. Det at det finnes en heltidsnorm forplikter de lokale parter til sammen å vurdere om det finnes andre måter å løse bemanningsbehovet på, enn å ansette på deltid.

Det er altså både en dokumentasjonsplikt og en drøftingsplikt for arbeidsgiver som vurderer å ansette i deltidsstilling. I tillegg

må arbeidsgiver vurdere om det allerede finnes ansatte med fortrinnsrett i virksomheten. Deltidsansatte kan ha fortrinnsrett til å få utvidet sin stilling, fremfor at arbeidsgiver foretar nyansettelser. Dette kan også gjelde deler av en ledig stilling. Videre har deltidsansatte førsterett på ekstravakter og lignende, fremfor at arbeidsgiver engasjerer tilkallingsvikarer o.l. Fortrinnsretten betinges av at den deltidsansatte er kvalifisert til arbeidet, og at det ikke er til vesentlig ulempe for virksomheten. Dersom «vestentlig ulempe» skal gjøres gjeldende må det også skriftlig dokumenteres, og det må tydelig fremkomme at man har vurdert arbeidstakers rett opp mot ulempen det medfører for virksomheten. De spesifikke betingelsene for deltidsansattes fortrinnsrett finnes i aml § 14-3.

Overordnet skal bruk av deltid, ifølge arbeidsmiljøloven § 14-1 a, drøftes med tillitsvalgt minst en gang i året. På folkehøgskolene bør denne forpliktelsen inkluderes i de lokale parter årshjul over drøftingstemaer, kanskje før vinterferien en gang? Da er dere godt forberedt før neste skoleårs bemanningsbehov skal vurderes.

Angelina K. Christiansen
Generalsekretær i Folkehøgskoleforbundet

FOLKEOPPLYSNING VS. FOLKELIG OPPLYSNING.

Omgrepa «danning og folkeopplysning» kom inn i folkehøgskulelova for meir enn 20 år sidan, desse orda blir truleg ståande som overskrifter også framover. Med utgangspunkt i ny NOU, kan det sjå ut som formålsparagrafen blir utvida eller nyansert, - men folkehøgskulen vil framleis vere eit skuleslag der dannelsprosesser er det overordna. Dette har konsekvensar for korleis vi forstår nyanane i folkeopplysning og folkeleg opplysning.

Ordet danning har i mange samanhengar og forum blitt drøfta for at skulane skal kunne omsette dette til konkret pedagogikk i sin kvardag, i møte med elevar. Det har også fått eit innhald i Folkehøgskoleforbundet sitt idé- og prinsippprogram: «...en prosess som utvikler evnen til å være oppmerksom på seg selv, på sine medmennesker og den verden vi lever i.» Vi finn variantar av denne tre-trinns raketten i mange av skulene sine verdigrunnlag.

Ordet folkeopplysning har derimot blitt via svært lite merksemd. Det er nyanseforskjellar og ulikt innhald i folkeopplysning og folkeleg opplysning. Arild Mikkelsen deler raust av sin historiske kunnskap i eit bidrag i dette nummeret av magasinet og gir oss ein innsiktsfull artikkel om bakgrunnen for bruken av begrepa.

Omgrepa kan synast svært like, men konsekvensane for pedagogikken kan vere store. Det er viktig korleis orda blir brukt og forstått, dette formar vår

røyndom og måten vi møter våre elevar og legg til rette undervisning. I motsetning til opplysning som kjem frå myndigheiter eller autoritetar, er folkeleg opplysning, opplysning som kjem nedanfrå. Idé- og prinsippprogrammet understrekar at i eit fleirstemt læringslandskap tar folkehøgskulen utgangspunkt i elevane sitt eige liv. For å utvikle personleg autonomi, gi elevane perspektiv på eige liv og utvikle evna til aktivt medborgarskap, er ein pedagogikk prega av dialog svært sentralt. I dialogen vil den einskilde sine erfaringar, meiningar, kjensler og historie vere utgangspunktet. Dialogen skal vere i sentrum på alle læringsarenaer.

Danningsprosesser oppstår likevel ikkje i eit vakuum, men i samspelet mellom fagleg læring og personleg utvikling. Folkeopplysning forstått som opplysning ovanfrå, i samspel med folkeleg opplysning med utgangspunkt i den einskilde blir to sider av det pedagogiske arbeide i folkehøgskulen.

Å ta i bruk omgrepet folkeleg opplysning både i det daglege og i lovteksten, synleggjer kva som er folkehøgskulen si viktigaste pedagogiske tilnærming. Dette er og grunnlaget for å øve på og bidra til demokratiske dannelsprosesser. Utan ei slik forståing blir ikkje folkehøgskulen det tydelege pedagogiske alternativet som vi treng for å invitere inn i gode dannelsprosesser.

Einar Opsvik,
leiar i Folkehøgskoleforbundet

OPNING AV NYTT BYGG FOR SVALBARD FOLKEHØGSKULE

Folkehøgskoleforbundet var invitert og til stades i Longyearbyen då Svalbard folkehøgskole offisielt opna sitt nye bygg. Skulen har sidan oppstarten for snart fire år sidan og fram til februar i år, halde til i «Nybyen» under svært sparsommelige forhold. Dei har no overtatt ein bygning som tidlegare var studentboligar og bruker dette til internat. I tillegg har det blitt laga ei ny bygning som skal tene som folkehøgskule med matsal, undervisningsrom, fellesareal og kontor. Folkehøgskulen eig ikkje bygninga, men leiger denne av «Store Norske». Etter ein hektisk innflyttingsprosess var det i starten av mars klart for offisiell og høgtideleg opning. Elevar og tilreisande fekk sjå eit flott bygg og presentert eit spennande program med innslag frå museet på Svalbard, elevunderhaldning, helsingar og ikkje minst besøk av statsministeren som stod for den offisielle snorklippinga. Vi gratulerer Svalbard folkehøgskole med nytt bygg og ynskjer lukke til med skuledrifta!

Foto: Einar Opsvik

KURS I PSYKISK FØRSTEHJELP

Det ble 2 fine dager med kurs i psykisk førstehjelp 13. - 14. februar. 30 deltakere fikk en grundig innføring i psykisk førstehjelp for unge. Med temaer som blant annet angst, psykose og spiseforstyrrelser lå alt til rette for et spennende og lærerikt kurs. Det ble lange dager med faglig påfyll, erfaringsdeling, nye bekjentskaper, diskusjoner og gode samtaler. Vi ser nå på muligheter for å arrangere en ny runde med dette kurset våren 2024. Vi hadde en rekordlang venteliste og vet at dette er svært aktuell tematikk ute på skolene.

Foto: Øyvind Krabberød

NY BOK FRÅ ØYVIND BRANDT

Øyvind Brandt har sidan han slutta som leiar i FHF, arbeidd med ei bok om folkehøgskulepedagogikk. Boka blir gitt ut på Cappelen forlag og er klar for publisering våren 2023. Boka blir ei lærebok i folkehøgskulearbeid og presenterer eit stort spekter av kunnskap om mange sider ved arbeidet i folkehøgskulen. Brandt haustar av sitt mangeårige virke som lærar og leiar, i tillegg til eit stort forråd av pedagogisk og organisatorisk teori og kunnskap. For nye tilsette blir boka ei grunnbok i folkehøgskulepedagogikk og folkehøgskulearbeid. Årets landsmøte legg opp til eit bokbad og ein god presentasjon av boka.

PODCAST FOR FOLKEHØGSKULEN

Prosjektet «Danningsreisa» har som formål å formidle kunnskap og inspirasjon om gode danningsreiser og tips til korleis slike kan gjennomførast. Arbeidet er no godt i gang og det blir jobba med å etablere kontakt med aktuelle personar, skular og prosjekt. Prosjektgruppa planlegg å presentere gode døme på danningsreiser som podcast. Planen er at dette blir den første i serien av fleire podcast frå folkehøgskulen. Nye tema kan presenterast seinare. Dersom alt går etter planen skal podcasten «Danningsreisa» lanserast under Tillitsvaltkonferansen hausten 2023.

ARBEID MED NY NOU

Alle fem organisasjonar sentralt i folkehøgskulen arbeider grundig med høyringssvar til NOU 2022: 16, *En folkehøgskole for alle*. FHF legg opp til ein demokratisk prosess og utfordrar alle lokallag, alle medlemmer, skular, styret og utval til å kome med innspel i høyringsrunda. Det blir truleg levert høyringssvar både frå frilynt og kristen side, og i tillegg frå Folkehøgskolerådet. Ein del skular leverer også sine egne svar direkte til departementet, desse kan lesast på regjeringen.no.

KURS FOR VAKTMESTRE OG DRIFTSLEDERE 18. - 19. OKTOBER

Vi jobber nå med programmet for dette kurset, og vil lansere det i løpet av våren. Allerede nå kan vi rope at vi skal besøke Bygg reis deg messen på Lillestrøm. I tillegg vil det bli plass til erfaringsutveksling, foredrag og ikke minst, en spennende omvisning i et av Oslos signaturbygg. Følg med på hjemmesidene våre! Og du! Husk å hold av datoene, for dette vil du ikke gå glipp av.

FOLKEHØGSKOLEUKA 2023

7. – 10. august møtes vi på SKAP kreativ folkehøyskole i Mandal. Det er nemlig duket for en ny Folkehøgskoleuke. Det blir et rikholdig program med noen kurs dere kjenner igjen og noen helt ferske. Rundskriv er sendt ut og påmelding kan dere gjøre via vår hjemmeside. I neste utgave av magasinet vil det komme mer informasjon om både det faglige og det sosiale programmet.

**Angelina Christiansen, Einar Opsvik og
Espen B. Kristoffersen**

NOTERT

FLYTRAFIKK TIL VÆRS

Nyheter bare fra den siste uka viser utviklingen. Nordmenn booker mest flyreiser i Norden. Den jevne nordmann slipper ut dobbelt så mye CO2 ved å fly som svensker, franskmenn og tyskere. Oslo-Trondheim og Oslo-bergen er to av de fem mest trafikkerte strekningene i hele Europa. Framtiden i våre hender kan legge til en liten detalj: Første halvdel av 2022 fløy vi dobbelt så mye som svenskene og finnene til sammen. Kutter vi ikke flyreiser, må jordbruket eller industrien kutte mer. Noen må ta støytten hvis regjeringen ikke er det åpenbare. Når luftfart-utredningen blir politikk, forventer vi klare og tydelige tiltak for å redusere flytrafikken i Norge.

Anja Bakken Riise i Klassekampen

VELKOMEN TIL LANDSMØTET 2023 FOR FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Folkehøgskoleforbundet arrangerer annankvart år landsmøte. Sist vi var samla til landsmøte med fysisk frammøte var på Skogn folkehøgskule i 2019. To år seinare i 2021, var landsmøtet vart prega av korona-tida sine restriksjonar og vart derfor eit nedkorta digitalt møte. Det var då hovudsakleg fokus på dei obligatoriske landsmøtesakene med årsberetningar, økonomi og val.

Dette året inviterer FHF i samarbeid med Sogndal folkehøgskule og lokallaget ved skulen til landsmøte i Sogndal. Møtet blir halde frå onsdag 31. mai til fredag 2. juni. Det blir i år rikeleg rom for programpostar med ulike tema, i tillegg dei tradisjonelle årsmøtesakene. Invitasjon til landsmøtet er sendt ut til alle lokallag som rundskriv.

Landsmøtet har fått overskrifta; Framtid for frilynt folkehøgskole. Samtida og samfunnet rundt oss byr dagleg på nye utfordringar. Ny teknologi, krigshandlingar og utfordringar for demokratiet er tema som rører ved folkehøgskulen sitt daglege arbeid i møte med elevar. Vi har fått ein ny NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle. Samtalar rundt føringane i denne rapporten blir viktige når utvalet legg ein kurs for skuleslaget som tydeleg gir oss i oppdrag i større grad å vere demokratisk representative i ulike perspektiv. I tillegg er klima- og miljøspørsmål framleis like aktuelle og folkehøgskulen har sett ambisiøse mål for sitt bidrag.

Tidlegare rektor ved Nansenskolen, Dag Hareide, har kveikforedraget og skal gi oss eit glimt inn i framtida og dei utfordringar vi kan møte som samfunn og skuleslag. Han har skrive boka Mennesket og teknomaktene og har mennesket sitt møte med ny teknologi på agendaen. Landsmøtet skal vere prega av samtalar rundt aktuelle tema, - planlagde samtalar som ein del av programmet og uformelle samtalar elles under samlinga.

Sogndal folkehøgskule kan by på ein storslått natur som ramme rundt landsmøtet og bidrar med eit flott kulturelt innhald, godt vertskap og god kortreist mat. Alle delegatar frå lokallaga har stemmerett, gratis reise og opphald og får dekkja ev. utgifter til vikar. Andre deltakarar må dekke sine utgifter sjølv.

Vi ynskjer alle medlemmer velkomne til Sogndal og FHF's landsmøte 2023!

Einar Opsvik, leiar Folkehøgskoleforbundet

MEDLEMSFORDELER KORT FORTALT:

Engasjement i lønns- og arbeidsforhold: Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.

Kurstilbud i Folkehøgskoleforbundet: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skolering i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.

Forsikringsordninger: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.

Fortløpende informasjon: Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmannsapparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».

Utvalg for alle: Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Vil du vite mer:

frilyntfolkehogskole.no/fhf/medlem/

NYTT FRA IF

ELEVSTALL

Elevtallene per 1. mars viser dessverre en nedgang i antall elever som har takket ja til plass. Nedgangen er på 19 prosent, om man ser på skoleslaget som helhet, og på 15 prosent om man bare ser på de frilynte folkehøgskolene.

Nedgangen i antallet søkere og søknader er en del høyere så det viser at satsingen på å øke ja-prosenten, både fra oss sentralt og ute på skolene, har hatt en virkning. I nedturen over disse triste elevtall så er det en liten oppmuntring. Innsatsen har virket.

JA-PROSENT

Når det er sagt så ser vi at det er store forskjeller fra skole til skole. Der noen skoler har over 50 prosent ja-svar blant dem som har søkt om plass så ligger andre helt nede på 10-15 prosent. Det kan være mange forklaringer på dette, men det kan være lurt å ha ekstra fokus på å trygge søkerne slik at de takker ja til plassen i en tid der færre søker om plass på folkehøgskole. Og utover våren så må vi jobbe for å trygge dem som har takket ja til plass slik at de faktisk blir elever i august.

Og så må vi jobbe for at flere søker utover våren og sommeren. Vi må anta at mange ungdommer er ekstra usikre på framtiden sin nå. De har vært igjennom en pandemi og akkurat nå står de i en tid med mye økonomisk usikkerhet. Da må vi jobbe ekstra godt med å vise at folkehøgskole er et godt og trygt valg.

PRIS PÅ FOLKEHØGSKOLE

Når ungdommer er usikre på økonomien så kan det være ekstra godt å vite at beløpet de skal betale for et år på folkehøgskole, ikke endrer seg i løpet av året. Der studenter brått opplever at husleien går opp og matprisene øker så kan folkehøgskoleelever være sikre på at de vet akkurat hva hele neste skoleår kommer til å koste dem.

NOTERT

NOE HAR GÅTT GALT I NORSK HELSEVESEN

Alle snakker om den enkeltes ansvar, ingen snakker om foretaksmodellen. De som rammes av systemfeil av den typen som planlagt (her hører ordet hjemme) nedbemanning og effektivisering innebærer, må i verste fall bøte med livet, eller de ligger timevis og venter på bleieskift.

Noe har gått forferdelig galt i norsk helsevesen de drøye tyve årene siden Stoltenberg I-regjeringen innførte foretaksmodellen. Pasientene ble kunder, sykehusene bedrifter og liggedøgn en ut-

EKSTRA MARKEDSFØRINGSSATSING

Vi vet at mange skoler bruker ekstra ressurser på markedsføring nå og det gjør vi også sentralt. I tillegg til større markedsføringskampanjer med fokus på folkehøgskole som et trygt valg, så er vi også i dialog med tidligere elever som nå er influensere for å kunne nå flere ungdommer via deres kanaler.

KURS

Vi i IF ser at behovet for hjelp til markedsføring og informasjon har økt hos skolene i år. Det er ikke så rart siden mange skoler har lavere elevtall enn tidligere år.

IF er alltid kun en telefon eller epost unna om man trenger hjelp, men nå har vi også laget et gratis kurs der vi går igjennom alle kanalene i løpet av to dager. Kurset foregår i IFs lokaler i Brugata i Oslo og arrangeres 25. og 26. mai.

I tillegg oppfordrer vi alle til å holde av datoene 11. - 13. september. Da arrangerer vi årets informasjonskonferanse sammen med IKF.

Dorte Birch

giftspost å minimere. Diagnoser ble oversatt til budsjettvinnere eller -tapere, legegjerningen og omsorgen til kvantifiserbare bidrag til stram budsjett disiplin. Det økonomiske språket sentrert om å «produsere mest mulig for hver krone investert» har trengt til side det kvalitative og menneskelige-relasjonelle. Hvordan måle nytten av å være til stede hos den døende, eller den som gruer seg for operasjonen eller nettopp har våknet, redd og forvirret?

Arne Johan Vetlesen i Klassekampen

OG SKOLETUREN GÅR TIL.... STOCKHOLM!

LYKKE I GULT OG BLÅTT!

Jeg elsker Stockholm! Jeg har nok vært i den svenske hovedstaden minst 20 ganger. I tillegg har jeg bodd der en periode. Jeg tenkte derfor at det var på tide å dele mine beste tips om denne fantastiske byen som har absolutt alt. Og tipsene er tilrettelagt for skoleturer med folkehøgskolen! Spenn sikkerhetsbeltet- vi reiser til Stockholm!

BO:

STF STOCKHOLM/AF CHAPMAN & SKEPPSHOLMEN VANDRARHEM

Her er det plass til en hel haug med folk. Det er rom for opp til 10 stk og enkeltrom og dobbeltrom. Et ekstra element her er at Af Chapman er en gammel historisk skute som er omgjort til hotell. Elevene elsker det. For oss som blir sjøsyke selv i en båt som ligger i ro er sengene i hovedbygget herlige.

Med utsikt til det kongelige slott. Rimelig alternativ.

KOM HOTELL, BEST WESTERN

Stort hotell med plass til mange. Svært sentralt og Nordens største hotellgym for dem som liker sånt.

Gode gruppepriser. Og gode løsninger med rom som kan deles av flere. Frokosten er topp!

MUSEER:

DET KONGELIGE SLOTT

I Oslo er slottet stengt for besøkende mesteparten av året. I Stockholm er det helt motsatt. Store deler av slottet er åpent for folk med rødt blod. Må oppleves. Åpent hele året, med mindre det er statsbesøk da! Da må nemlig besøket ha et sted å bo. Og det er nettopp her. Eventyrlig!

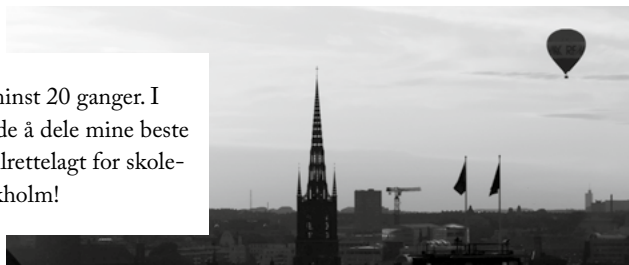
ASTRID LINDGRENS LEILIGHET

Ja! Leiligheten til Dronningen av barnelitteratur er åpen for folket. Her står skrivemaskinen, kaffekoppen og godstolen akkurat der de sto da Astrid Lindgren døde. En helt spesiell opplevelse å tre inn i denne leiligheten. Men pass på! Må bookes i svært god tid. Dette er populært..

TEATER:

OSCARSTEATERN

Stockholms musikalteater nr. 1! Her går noen av de største musikalene som vises i hele Svergie. Den sangnomsuste musikalversjonen av *Så som i himmelen* hadde premiere her. Og *Phantom Of the Opera* gikk på denne scenen i hele seks år. Til høsten kommer *Ånglagård* som musikal på denne scenen. Man kan få grupperabatt og rimelige billettløsninger.

STADSTEATERN

Et offentlig støttet teater i motsetning til Oscars. Teateret har flere avdelinger. Blant annet en egen parkscene og en dukke-teaterscene. Dette teatret produserer enorme mengder forestillinger hvert år. Og uttrykket «noe for enhver smak» kommer virkelig til sin rett. Her finner du rimelige billetter med gode rabattløsninger. Vårens store publikumsvinner må være *A chorus Line!* En perle!!

STEDER:

SØDER

Et must. Stockholms hippeste bydel. Kan minne noe om Grünerløkka i Oslo, og Brooklyn i New York. En utrolig god energi, spennende butikker, mennesker av alle slag, hippe kafeer! Sier ikke mer...

GAMLA STAN

Den største turistfella i byen, men det er jo turister vi er. Nokså autentisk! Annerledes! Hektisk!

Man må ta turen innom, men man trenger jo ikke å bli der en hel dag. Det finnes fortsatt noen originale butikker, vakre kriker, og nydelige kriker og kroker her. Nobelmuseet og Det kongelige slott ligger i Gamla Stan. Fin kombinasjon.

SPISE:

TEATERN, RINGEN SENTER

Perfekt når man er mange som skal spise og alle liker forskjellig. Her finner man alt fra burger til sushi. Utrolig godt og ikke minst rimelig. En fresh mathall!

RICE, ASIATISK BUFEET

Er man mange på tur er dette perfekt. Her har de både lunsj og middag. God mat og hyggelig stemning. Og rimelig for elever og lærere. En sikker vinner!

Da gjenstår det rett og slett bare å ønske riktig god tur til nabolandet. Jeg har flere tips på lur, så ta gjerne kontakt med meg!

Espen Bråten Kristoffersen

40 ÅR OG LIKE VIKTIG

NY LEDER AV IU

Jeg begynte som rådgiver i Folkehøgskolerådet senhøsten 2022, og vil være vikar for Brita Phuthi som leder av Internasjonalt Utvalg de neste to årene. I denne IU-spalten tenkte jeg derfor å introdusere meg selv kort, og si litt om hvorfor IUs arbeid fortsetter å være viktig selv i sitt 40-ende år.

Jeg har en bachelor i internasjonale studier fra UiO, og en master i statsvitenskap fra Københavns Universitet. Kanskje aller viktigst, gikk jeg på linja ekstrem-sport og backpacking på Elverum Folkehøgskole året 2014/2015. Her var jeg også en del av pilotprosjektet Aksjonsforskning. Jeg har alltid vært opptatt av samfunn, mennesker, filosofi og politikk. De senere årene har disse interessene kulminert i et engasjement for bevaring og styrking av demokratiet. Det har ført meg inn på mange spennende veier, og nå senest hit som rådgiver i Folkehøgskolerådet og som leder av IU.

DEMOKRATIET ER VIKTIGERE ENN NOEN GANG

Med de utfordringene verdens demokrati er står overfor i dag, blir opplysning og trening i medmenneskelighet og medbestemmelse bare viktigere og viktigere. Vi må lære av historien, og aldri ta for gitt det moderne, representative demokratiet og de rettighetene og pliktene det gir oss som likeverdige individer. Men demokratiet kommer ikke bare ovenfra – det bygges også nedenfra og i folket. Og særlig i fellesskap som folkehøgskolen. Folkehøgskolen gjør et viktig arbeid i å løfte frem, synliggjøre og dyrke de verdien demokratiet vårt faktisk er bygget på. Internasjonalt Utvalg har vært fokusert på og skal fortsette å bidra til nettopp dette. I en mer og mer globalisert verden, spiller det en rolle hva vi gjør og hvordan vi tenker om resten av verden, både her hjemme og på tur. I år fyller IU 40 år, og det er en gylden anledning til å trekke frem noe av det som har vært en grunnvi-

sjon for IU. Jeg synes dette IU-sitatet fra 2012 oppsummerer IUs mål godt:

«folkehøgskolene skal bidra til dannelse av bevisste og aktive globale medborgere. En global medborger er en borger som gjennom kunnskap og holdninger er seg bevisst det globale fellesskapet og handler ut fra forståelse for gjensidig avhengighet i verden, likestilling mellom mennesker og delt ansvar for å løse globale utfordringer».

I en vanskelig global tid, med økonomiske utfordringer, klimakrise og ikke minst krig i Europa, er det viktig å være klar over hvordan vi kan bidra som verdensborgere. Både i forhold til klima og miljø, men også som demokratiske medborgere. Denne våren er IU i en omstrukturingsprosess, der vi bygger videre på de mange gode ideene som dere kom med på *Internasjonalt seminar* i 2021. For å sikre at IU forblir relevant og nyttig, skal vi se på hvordan IU kan fortsette å bidra til dannelsen av globale medborgere som er seg bevisst sitt demokratiske og bærekraftige ansvar. Det håper vi dere vil fortsette å være med på!

Gitt denne omstrukturingsprosessen, arrangerer ikke IU webinarer eller opplegg denne våren. Så snart brikkene faller på plass, vil det derimot bli mye å glede seg til. Heriblant en feiring av IU 40 år!

HVA SYNES DU ER SPENNENDE?

Avslutningsvis vil jeg gjerne åpne for innspill fra dere. Har du noen tips til spennende tematikker du tenker IU bør ta opp og fokusere på fremover?

Send meg i så fall veldig gjerne en e-post til katinka@folkehogskole.no eller ring meg på 93845159.

Tekst:

Katinka Salomonsen
Grane, rådgiver i
Folkehøgskolerådet
og leder av IU

KLARER VI Å ENES OM FRAMTIDAS FOLKEHØGSKOLE?

30.april er høringsfristen for NOU 2022:16 «En folkehøgskole for alle». Folkehøgskolerådet jobber nå med siste innspurt på høringssvaret til Kunnskapsdepartementet.

Folkehøgskolerådet skal svare på om de mener forslaget fra Folkehøgskoleutvalget vil forme en folkehøgskole som vil stå seg for framtida. Det gjelder både framtidig drift for små, mellomstore og store skoler, hvordan rammevilkårene for de ulike skolene gir mulighet for et godt tilbud for alle elever, og hvordan forslaget vil ivareta friheten i skoleslaget sett opp mot myndighetenes behov for kontroll av midlene de overfører. I dette bildet skal det også tilrettelegges slik at alle kan søke seg til en folkehøgskole uavhengig av deres/foresattes økonomiske, sosiale eller fysiske bakgrunn. Folkehøgskolerådets svar vil sammen med Folkehøgskoleutvalgets forslag og andre innspill legge grunnlaget for det framtidige arbeidet med å endre lov og forskrift i Kunnskapsdepartementet og i Stortinget.

POSITIV HOLDNING

Som en kunne lese av forrige nummer av Folkehøgskolebladet er alle enige om at forslagene fra Folkehøgskoleutvalget har en generell positiv holdning til folkehøgskolene som et viktig skoleslag i

Norge. Det skal det også være i framtida. Samtidig peker Folkehøgskoleutvalget på en rekke områder som kan bli bedre. På Folkehøgskolerådets rektormøte i januar i år brukte vi derfor alle dagene til å drøfte mange ulike problemstillinger i NOU-en. Det var innledninger fra Folkehøgskoleutvalgets medlemmer om forslagene og begrunnelsene for disse. Innledningene ble fulgt opp med «kritiske» blikk fra de fire styrelederne og fra Økonomiutvalget som spilte opp dilemmaer og spørsmål til videre debatt i rektorkollegiet.

Folkehøgskolerådet diskuterer nå forslagene fra utvalget og øvrige innspill. Vi satser på å lande et ferdig høringssvar om ikke lenge, men vet at det også er noe uenighet – slik det var i Folkehøgskoleutvalget. Uansett skal vi ikke være redde for uenighet og debatt, det bringer oss videre!

ØKONOMI – IKKE KONSEKVENSUTREDET

Som forrige nummer av Folkehøgskolebladet viste, var flere av de som kommenterte utvalgets forslag usikre når det gjaldt de økonomiske konsekvensene. Det er ikke overraskende. Det er et stor paradoks ved NOU-en at de «på grunn av begrenset tid»... «har det ikke vært mulig å beregne konkrete økonomiske og administrative konsekvenser av alle tiltak». Folkehøgskolerådets økonomiutvalg, som er oppnevnt av Folkehøgskolerådet og sammensatt av personer fra både små og store skoler, har derfor gjennomgått forslagene og regnet på konsekvensene. Å se nøye på hvordan de økonomiske virkningene av forslagene utvalget foreslått i tilskuddsordningene er både legitimt og viktig. Det er ikke det samme som å sette seg på bakbeina og

ikke ville ønske endringer for skoleslaget. Høringsinstituttet er tvert imot til for å gi myndighetene tilbakemeldinger på både positive og negative følger.

INNSYN OG KONTROLL

Folkehøgskoleutvalget fremmer også flere forslag som handler om transparens, innsyn og kontroll. Det er interessant da det i all hovedsak er utfordringer myndighetene har påført seg selv. Da folkehøgskoleloven ble endret i 2001 trakk staten seg «tilbake». En rekke mer detaljerte beskrivelser av regler for folkehøgskolene ble opphevet i 2003. Her forsvant tilsynsmannsordningen, regler for administrasjonsordningen, beskrivelse av elev- og ansattes rettigheter og plikter mm. Også avdelingen i Kunnskapsdepartementet forsvant. Det må bemerkes at dette var før Udir ble opprettet i 2004.

TRANSPARENS OG ANSVAR

Det er også interessant at utvalget fremmer en rekke forslag som oppfordrer staten til å «ta tilbake» mer av ansvaret for folkehøgskolene. I de siste 20 årene som har gått fra forrige lovendring har det i hovedsak vært Folkehøgskolerådet som har ivaretatt oppgavene som tidligere ble utført av Kunnskapsdepartementet (noe er også overført Udir selvsagt). At gjennomsiktigheten oppleves som dårligere for myndighetene er derfor naturlig – de har selv valgt å ikke få den samme informasjonen som de hadde tidligere. Det er veldig bra om myndighetene nå ønsker å påta seg et større ansvar for å gjøre folkehøgskolesektoren så transparent og offentlig tilgjengelig som mulig. Vi vil helhjertet bidra til å opplyse. Det vil også gjøre det lettere for de som vurderer å gå et år på folkehøgskole å finne ut av hvordan skolen de ønsker å gå på er, og hvor mye linjen de ønsker å gå på koster. Det er også av interesse for samfunnet utenfor skoleslaget.

MINDRE I LÅN FRA LÅNEKASSA

Myndighetene bruker om lag en milliard på folkehøgskole i året. Dette er midler som i hovedsak går til undervisning. Elev-

ene må, som i universitetene og høyskolene, betale for å bo, spise og å reise på studieturer. Men – det er ikke forståelig at elever som har omtrent akkurat samme antall undervisningstimer som et studieår i universitet eller høyskole, ikke har mulighet til å søke om like stort lån i Lånekassa. Det bør myndighetene endre. Myndighetene bør vektlegge elevenes utbytte av et folkehøgskoleår ut fra folkehøgskolelovens formål og reflektere over at det faktisk er et lovfestet krav om 190 dagers undervisning. At skoleåret ikke gir formell kompetanse er uvesentlig. Det kreves heller ikke at du avlegger eksamen for å få studielån når du går på et universitet.

FOLKEHØGSKOLEN MÅ STYRKES

I tillegg til forslagene fra utvalget fremmer Folkehøgskolerådet selv flere forslag som myndighetene bør se nærmere på når de først skal endre lov og forskrift. Systemet må være innrettet slik at det gir et godt driftsgrunnlag både for store, mellomstore og små skoler. Et velfungerende tilskuddssystem er avgjørende for drift av folkehøgskolene. Utvalget fikk i mandat å se på dette samt hva folkehøgskolenes samfunnsmandat skal være og hva som kjennetegner god faglig kvalitet i skoleslaget. Om det viser seg at en skole «taper» en million kroner på et nytt tilskuddssystem vil skolen neppe legge seg ned. Den vil heller gjøre det den kan for å trekke til seg flere elever. Det betyr at det vil være konkurranse om elevene uansett hvordan vi vender og vrir på systemet. Det viktige er at skolene får konkurrere på like vilkår og elevene får velge et tilbud ut fra sine forutsetninger.

Det viktigste nå er at vi sammen bidrar til at en eventuell ny folkehøgskolelov med forskrifter styrker folkehøgskolenes innhold og rammevilkår, legger til rette for at elevene velger folkehøgskole som et naturlig sted for utvikling og vekst og bidrar til å heve folkehøgskolenes status i samfunnet.

Anne Tingelstad Woien, daglig leder i Folkehøgskolerådet

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSAKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ingvild Tollehaug Jevne
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKULE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE

4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Steinar Bruun
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE

5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Konst. rektor: Per Hedum
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Janne Merete Sukka
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE

3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Lars Petersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høien
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE

4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Jonatan Rask
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Viggo Bjørge
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Karin Langeland
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE

2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Arne Brattekleiv
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE

Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE

6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Gunnar Skjerdal
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF

4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakke
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE

5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Rektor: Torunn Laurhammer
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Per Kristian Dotterud
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Bente Sjø
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKULE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Austris
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE

5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Siren Øyan Kulbeck
www.voss.fhs.no

ØYREKKA FOLKEHØGSKOLE

7284 Mausund
Tlf.: 48 94 09 00
Rektor: Nina Iversen
www.oyrekka.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

DET ER DEN DRAUMEN

Det er den draumen me ber på
at noko vedunderleg skal skje,
at det må skje –
at tidi skal opna seg
at hjarta skal opna seg
at dører skal opna seg
at berget skal opna seg
at kjeldor skal springa –
at draumen skal opna seg
at me ein morgonstund skal glida inn
på ein våg me ikkje har visst um

Olav H. Hauge

Espen utfordrer lærer Lillian Hammer på Peder Morset folkehøgskole til neste nummer av magasinet.